

Atenció a dones nigerianes víctimes de
"trata" i altres situacions de violència
2009

Impossible Dreams
De la pintora nigeriana Chinwe Uwatse

Barcelona, 15 de febrer de 2010

Helena Cascalló Vallés
Presidenta
ÀMBIT PREVENCIÓ

Amb el suport del Departament de Salut.
Pla Director d' Immigració en l'àmbit de la Salut.

Certificació ISO 9001:2000

A totes vosaltres,

del poeta nigerià Ken Saro Wiwa, que va ser condemnat a mort i executat pel règim del seu país, en 1995:

*Escucho el grito doliente de los Ogoni:
lloran a los pájaros que ya no cantan al alba;
escucho los cantos fúnebres por los árboles
cuyas ramas se marchitan a la luz de las llamas de gas,
cuyas raíces yacen en tumbas estériles.
Los arroyos rebosantes ya no gorgotean,
su cosecha flota sobre aguas envenenadas por derrames de petróleo.*

*¿Dónde están los antílopes, las ardillas, las sagradas tortugas,
los caracoles, los leones que recorrían esta tierra?
¿Dónde están los cangrejos, los caracoles marinos,
los berberechos, las gambas
y todos los que encontraban un santuario en los bancos de barro,
bajo las raíces protectoras de los mangles?*

*Escucho en mi corazón los aullidos de la muerte
en el aire contaminado de mi amada tierra;
entono un canto fúnebre por mis hijos,
por mis compatriotas, por su progenie.*

Investigadores

Laura Alegre
Silvia Silva
Marcela Torres

Mediació intercultural

Blessing Omobude

Coordinació:

Mercè Meroño

Pàg. INDEX

4	1. Introducció
	1.1. Justificació de l'estudi i diagnòstic previ de la situació.
5	2. Marc teòric i contextual.
8	2.2. El país d'origen.
	2.2.1 Aspectes rellevants del país de procedència.
18	2.3. Marc legal.
	2.3.1. Llei de violència de masclista.
22	2.3.2. Plan Integral de Lucha Contra la Trata de seres humanos con fines de explotación sexual.
25	2.3.3. Llei d'estrangeria.
28	2.3.4. Drets Humans i Dret internacional.
30	3. Objectius de l'estudi.
31	4. Metodologia.
	4.1. Marc teòric de l'estudi.
34	4.2. Investigació-acció
36	4.3 Instruments metodològics
	4.3.1. Sessió grupal incial
37	4.3.2. Tallers: Art-teràpia
39	4.3.3. Equip d'investigació.
41	4.3.4. Fases de l'estudi i cronograma.
42	4.3.5. Equip d'investigació.
43	4.3.6. Població diana i criteris de selecció.
43	4.3.7. Consentiments informats.
46	4.3.8. Categories per l'anàlisi.
46	5. Resultats
	5.1. Estudi de casos i anàlisi.
46	a) Trajectòria personal
48	b) Exploració situació de violència
61	c) Projectes de futur
62	f) Metàfores del viscut
62	5.3 Descripció de les sessions grupals
64	5.3.1.Tallers de Cultura Nigeriana:
73	5.3.2.Resum de dades més destacades.
74	6. Aspectes rellevants i propostes.
75	7. Bibliografia

1. Introducció

1.2. Justificació de l'estudi i diagnòstic previ de la situació.

En el nostre servei Àmbit Dona, servei d'atenció socio-sanitària i d'atenció legal ubicat al barri del Raval de Barcelona, atenem a més de 1500 persones/any, i prop d'un 40% son procedents de Nigèria. En els darrers anys hem observat un increment en la presència d'aquestes dones i en una major prevalença, situacions vinculades amb la violència de gènere. Entre elles estaria: ser víctimes de xarxes de "trata" de persones, haver patit ablació i matrimonis forçats, i violacions en països d'origen i en els d'acollida.

La precarietat en les condicions en les que viuen, ja siguin econòmiques en general, com en aspectes concrets com salut, drets, vivenda, principalment, o també per la poca o nul·la xarxa social que tenen, fa que aquestes dones, joves en molts casos i amb fills, necessitin una atenció i abordatge específic que sustenti i abordi aquestes problemàtiques tan complexes.

Es tracta de poder abordar a modus individual preferentment i també de forma grupal, les situacions que presenten, proporcionant una atenció integral de salut, que contempli els aspectes sanitaris, socials, jurídics i de recolzament psicològic.

A través d'aquest projecte es vol donar suport a dones en situacions d'alta vulnerabilitat oferint recolzament professional especialitzat, així com fer un estudi a través de casos-històries de vida i posterior anàlisi de les situacions més habituals que es presenten, per tal de que puguin servir en el treball posterior, tant en el nostre entorn, com en altres similars, i de guia d'intervenció i/o exemple de bones pràctiques.

2. Marc teòric i contextual

La Declaració Universal dels Drets Humans, adoptada en 1948, que és un instrument incontestable quan s'aborden aquestes qüestions, preconitza en el seu article 5º que "Ningú serà sotmès a tortures ni a penes o tractes cruels, inhumans o degradants". Aquests principis estan expressos i proclamats en instruments i documents adoptats en conferències que insereixen les problemàtiques que intentem abordar en la temàtica de la violència de gènere.

És important destacar, entre d'altres, en el context de les Nacions Unides, la Declaració i Programa d' Acció de Viena (1993), la Conferència sobre la Població i Desenvolupament del Cairo (1994) i el seu Programa d' acció, així com la Declaració de Pequín i la seva Plataforma d' Acció (1995). En aquest últim document s'apel·la clarament als Estats per a aprovar i fer aplicar legislació que combati pràctiques i actes de violència contra les dones, tals com la mutilació i la "trata"...

En termes del dret internacional, la Convenció sobre l' Eliminació de Totes les formes de Discriminació contra les dones (1979), apel·la que els Estats alterin models de comportament sócio-cultural en el sentit d' eliminar pràctiques i costums que se cimenten en rols estereotipats o en concepcions d' inferioritat o superioritat d' un dels sexes.

Una vegada que ha estat reconeguda la universalitat dels drets humans, la denúncia i la lluita contra qualsevol tipus de discriminació, i en particular contra la discriminació per raó de sexe, ha de convertir-se en una prioritat i una obligació per part de tots i totes.

En aquest sentit, adoptem la perspectiva de gènere com marc teòric d'aquest estudi ja que considerem que el gènere, com categoria social, és una de les contribucions teòriques més significatives per a comprendre els processos que operen dintre de l' estructura social i cultural de les societats, condicionant la posició i inserció femenina en realitats històriques concretes. És igualment una categoria transdisciplinària, que

ÀMBIT **prevenció**

desenvolupa un enfocament globalitzador i remitent als trets i funcions psicològics i socioculturals que se li atribueix a cadascun dels sexes a cada moment històric i en cada societat. Les elaboracions històriques dels gèneres són sistemes de poder, amb un discurs hegemònic i poden adonar de l'existència dels conflictes socials.

La perspectiva de gènere opta per una concepció epistemològica que s'aproxima a la realitat des de les mirades dels gèneres i les seves relacions de poder. Sosté que les relacions de desigualtat entre els gèneres tenen els seus efectes de producció i reproducció de la discriminació, adquirint expressions concretes en tots els àmbits de la cultura: el treball, la família, la política, les organitzacions, les empreses, la salut, la ciència, la sexualitat i la història.

Creiem que aquesta matriu explicativa ens permetrà reconèixer i evidenciar les relacions de poder que es donen entre els gèneres, en general favorables als barons com grup social i discriminatòries per a les dones; que aquestes relacions han estat constituïdes social i històricament i són constitutives de les persones; que les mateixes travessen tot l'entramat social i s'articulen amb altres relacions socials, com les de classe, ètnia, edat, preferència sexual i religió.

Les Nacions Unides defineix en la *Declaració sobre l'eliminació de la violència contra la dona*, la violència contra la dona com "tot acte de violència basat en la pertinença al sexe femení que tingui o pugui tenir com resultat un dany o sofriment físic, sexual o psicològic per a la dona, així com les amenaces de tals actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant si es produeixen en la vida pública com en la vida privada".

Atès que la violència contra la dona és majoritàriament exercida pels homes responent a condicionaments sexistes, també s'usa el terme «violència masclista».

Ens referim també, a la Mutilació genital femenina (MGF) i la “Trata” de persones ja que són realitats poc visibles en la nostra societat, carregades de estigma, pel que considerem necessària la promoció del coneixement sobre el tema des de la subjectivitat de les dones.

La MGF consisteix en totes les intervencions que impliquen l'extirpació parcial o total dels òrgans genitals femenins externs o que provoquin lesions en els òrgans femenins per raons no mèdiques. És una de les pràctiques tradicionals que més afecta els drets i la salut, incloent la sexual i reproductiva, atemptant en contra als drets fonamentals i impeding una veritable igualtat d' oportunitats i plena ciutadania.

La Mutilació Genital Femenina (MGF) segueix sent practicada a l'abric d'una al·legada legitimació cultural, religiosa o de pràctiques ancestrals.

La “Trata” de persones es refereix a qualsevol acció de captar, transportar, acollir o rebre persones, mitjançant amenaça o ús de força o altres formes de coacció, rapte, frau, engany, abús de poder o de situació de vulnerabilitat o a la concessió o recepció de pagaments o beneficis per a obtenir el consentiment d'una persona que tingui autoritat sobre una altra amb fins d'explotació.

Aquestes i altres pràctiques tradicionals nocives, tals com, matrimoni forçat, homicidi relacionat amb els dots, esclavitud, tracta i explotació sexual, constitueixen una clara violació dels drets fonamentals i afecta les dones de totes les edats, cultures i religions reforçant una desigualtat entre homes i dones que impedeix la fruïció dels drets, garanties i llibertats de la persona.

2.2. El país d'origen

2.2.1 Aspectes rellevants del país de procedència.

Dona i Mitologia

La presència de la dona en la mitologia d' un poble, pot servir per a conèixer el paper, o la importància, de la dona en aquesta societat. Alguns mites parlen d' una Mare de qui descendeixen tots els éssers humans. Els Ibíbio (de Nigèria) diuen que els éssers humans vénen del déu Obumo que era el fill de deessa mare Eka-Abassi. Es parla en Àfrica oriental d'una dona verge, cridada Ekao, que va caure del cel a la terra i va tenir un fill; el fill es va casar amb altra dona i van donar origen a la societat humana.

Alguns mites esmenten només el nom de la dona i no el de l'home. Molts mites contenen que la primera parella va ser portada per Déu del cel a la terra., En altres mites es diu que la dona va ser feta per Déu del cos de l'home, o després que l'home ja havia estat creat per exemple, entre els Kwotto (de Nigèria). El foc és un element important en la vida humana. En alguns mites són les dones qui van inventar o van descobrir el foc i es conta que Déu els va donar una norma als primers éssers humans: ells podrien menjar les fruites de tots els arbres, excepte les d' un arbre. Les persones van observar aquesta regla, fins que una dona embarassada constreta pel desig li va demanar al seu marit perquè li portés la fruita prohibida, el marit, va anar sigil·losament pel bosc va agafar la fruita i la hi va portar a la dona. No obstant això, la lluna, que estava mirant tot això, va anar i va informar a Déu, aquest es va posar tan empipat que com càstig va enviar la mort a la terra.

Els proverbis

Sovint, els proverbis populars reflecteixen el pensament, la filosofia, les creences, els prejudicis de la societat que els ha creat. La majoria dels quals s' exposen són pejoratius, i moltes vegades ofensius per a la dona. Haurà, però no són fàcils de trobar els proverbis positius i no masclistes.

- "Les esposes i els bous no tenen amics"

Es vol expressar que ni el bestiar ni les esposes s' han de confiar ni al millor amic.

- "Em va comprar vostè amb ullals de l' elefant?", al marit que tracta malament a la seva esposa. Ella ho recorda que no va ser comprada com un bé qualsevol o com a un esclau.

- "És millor casar-se amb una dona major que quedar-se solter".

- "Una nena nounada vol dir vaques boniques". Es refereix al bestiar que la família rebrà quan es casi la filla.

Dona i Dret

Els exemples favorables o desfavorables per a la dona, es manifesten de forma molt diversa segons el país o el grup ètnic del que es tracti, anant des de les societats, més negativament discriminatòries per a la dona, dels països de majoria musulmana del nord d' Àfrica, a la societat, tal vegada, més igualitària d' Àfrica, la societat Khoisan. La discriminació legal és habitual per exemple, en la majoria dels casos és menor la compensació i el càstig imposat en un assassinat, en el cas d' una dona que en el d' un home; i en moltes societats, li està negat a la dona el dret a iniciar un procés de divorci matrimonial; l' activitat pública és alguna cosa generalment reservat als homes; les normes morals solen ser més rígides per a les dones que per als homes; la bruixeria, un dels delictes més greus en les societats tradicionals, ha estat causa d' acusació per a moltes més dones que homes.

Són poques les àrees en les quals la dona té un reconeixement major que l'home, per exemple, la maternitat sol estar més valorada que la paternitat; en algunes religions tradicionals, sol predominar la dona sobre l'home, en l'exercici del sacerdoci, intermediària entre vius i difunts o com endevina; en molts països, el comerç minoritari és, majoritàriament, exercit i controlat per dones. Fins a la independència, tradicionalment, els nois eren els responsables de la cura del bestiar pel que eren moltes més les nenes que els nens que acudien regularment a l'escola.

Dona i matrimoni

Des de molt petites, se'ls ensenya que les dones han de suportar el sofriment i la humiliació en silenci. Com tenen por de ser castigades, rebutjades, o avergonyides, la majoria de les dones sofreixen malalties, incloent VIH, sense dir res.

La institució del matrimoni a Nigèria no es regeix pels estàndards occidentals. convencionals Els sistemes tradicionals i islàmica de la poligàmia floreixen dintre de cada classe social. Les dones esperen molt poc dels homes en termes de companyerisme, de cura personal, i de fidelitat. Les seves relacions poden existir sense elements emocionals. El matrimoni és una institució molt valorada i l'èxit d'un matrimoni depèn de la dona. Les dones nigerianes sacrifiquen molt per a mantenir la santedat del matrimoni, per a evitar el retret, la deshonra i la desgràcia del divorci. I un matrimoni d'èxit significa proveir sexe quan l'espòs ho demandi.

Per a les dones és tabú tenir relacions fora del matrimoni, els homes que ho fan són considerats virils. Parlar sobre sexe per a les dones és considerat immoral

ÀMBIT prevenció

La poligàmia és un component crucial de la vida de moltes dones. Les dones depenen de les altres esposes dels seus marits. Les co-esposes més joves adquireixen molts de les llars i les responsabilitats financeres i les dones majors que tenen la tranquil·litat de saber que la càrrega del seu matrimoni no recau solament sobre els seus múscles. La posició de la dona en la societat canvia molt una vegada que es casen, ja que ella es converteix en una possessió, relativament sense drets en la família del seu marit. De fet, la mare del marit i germanes tenen molt més influència sobre ell que la seva pròpia esposa. La dona es ressent d' aquesta falta de control o fins i tot de respecte dintre del seu matrimoni.

Tant en les societats africanes tradicionals, com en les societats urbanes, predominen, com en els altres quatre continents, les societats en les quals la situació social de la dona és inferior a la de l' home en molts aspectes de la seva vida familiar, cultural, política... En mitjans rurals és habitual que la major part dels treballs (cura de la casa i dels fills, recollida d'aigua i llenya, preparació d'aliments, treballs agrícoles i atenció del bestiar domèstic,...) siguin realitzats per les dones, mentre els homes passen el temps reunits entre ells, bevent i tractant "assumptes de la comunitat". Esporàdicament, acudeixen al mercat per a intentar vendre productes que li reporti una ajuda en diners en metàl·lic.

El sistema de Nigèria de l' herència reflecteix la falta de responsabilitat dels homes envers la seva esposa i fills. Si el marit mor, la dona generalment no rep gens, encara que la llei li dóna dret a un recurs compartit. Si ella no té fills, el tractament és pitjor. Ja que la propietat només pot passar entre el mateix sexe, les dones no poden heretar dels seus pares.

Dintre del matrimoni, les dones tenen l' obligació de tenir fills. Tradicionalment, la societat culpa a la dona per a un matrimoni sense fills.

ÀMBIT **prevenció**

La societat no només condemna a les dones que no poden tenir fills, però no casats i les dones divorciades també.

En els últims anys, el suport de la co-esposes ha disminuït. Els desenvolupaments moderns de l' ensenyament obligatori, la urbanització, i el capitalisme estan canviant la societat nigeriana. Des de 1960, s' han ampliat les oportunitats educatives per a les dones. A poc a poc els homes estan començant a veure el valor de l' educació superior per a les seves esposes. Ara són més les vegades, que quan poden envien a les seves filles a l' escola perquè obtinguin una educació.

L'escolarització femenina és molt menor que la masculina i en molts casos, l'elecció de company matrimonial està supeditat al vist-i-plau de la família, que mira més els interessos familiars que els de la futura esposa. Una vegada casada, la dona no té veu ni vot en els assumptes familiars i, fins i tot, no es conta amb ella en el cas que el marit vagi a prendre una nova esposa. En els nuclis urbans, per la seva escassa capacitació per a trobar treball i davant l'absència d'oferta d'ocupació, moltes dones recorren a la prostitució com mig per a tenir una independència econòmica al marge de la família.

Dona i Salut.

A diferència dels països del nord, en Àfrica i altres països del sud centenars de milers de dones moren anualment com resultat de complicacions relacionades amb l' embaràs, conseqüència del fracàs o l'absència de serveis assistencials adequats. Moltes de les morts ocorregudes per les interrupcions de l'embaràs sense les necessàries mesures i mitjans sanitaris podrien evitar-se amb una millora dels serveis d' informació i ajuda per a la contracepció.

ÀMBIT prevenció

La postura de les autoritats religioses, encara que no totes mantinguin els mateixos criteris, en general és d'oposició a la utilització de mitjans anticonceptius. La SIDA, que està causant estralls en moltes societats africanes, és especialment transcendental quant a la transmissió de la malaltia als fills, ja abans del seu naixement. La decisió de sexe segur és presa per l'home. La dona no té la posició d'insistir en l'ús d'un preservatiu si la parella no ho vol. Tampoc poden protegir-se per un preservatiu femení sense que l'espòs ho permeti, o poden ser acusades d'infidelitat.

La violació matrimonial ha de ser soferta en silenci. Per la por de ser pegades i violades moltes dones no qüestionen les escapades sexuals dels seus marits. I la submissió freqüentment duu a una condemna de mort: moltes dones contrauen la SIDA com resultat del sexe forçat. Per a noies solteres la situació és pitjor encara: Si una violació és denunciada, és la noia que sofreix la vergonya i la repercussió d'un matrimoni futur. Sota aquestes circumstàncies, la possibilitat de protegir-se a si mateixa és mínima per a la dona.

Moltes noies també són forçades per a treballar en la prostitució per a escapar de la pobresa. La seva decisió és dura: o morir de fam ara o córrer el risc de contraure la SIDA i morir alguns anys després. El camí de la supervivència es transforma en un instrument de mort.

També ritus i costums impliquen més riscos per a contraure amb SIDA: per exemple la mutilació genital. Està forçada com revisió de la promiscuïtat femenina i sovint és justificada com part de la tradició islàmica. Les operacions moltes vegades són portades a terme per físics que usen instruments que no esterilitzats. La mutilació genital femenina continua posant la salut de moltes dones en risc, a més de considerar-se com un atemptat als drets de la persona. S'estima que entre 80 i 100 milions de dones la pateixen en l'actualitat aquesta mutilació, en zones de 28 països dels 53 països africans.

La discreció i l' estigmatització expliquen perquè moltes víctimes de VIH o AIDS no volen fer-se un test. I per això la majoria de les dones no son conscients de que estan infectades.

Altres violències contra la dones

Amnistia Internacional ha manifestat que, pel que sembla, en certes comunitats de l' estat nigerià de Lagos, fins a dos tercers parts de les dones han sofert violència física, sexual o psicològica en l' àmbit familiar, a pesar de la qual cosa, ni el govern de l' estat ni el federal han fet gens per a remeiar el problema, arribant fins i tot a aprovar la violència en alguns casos.

Tots els dies, moltes dones nigerianes són colpejades, violades i fins i tot assassinades per membres de les seves famílies per suposades transgressions que abasten des de no tenir el menjar fet a temps fins a visitar a parents sense permís de l' espòs. Tràgicament, els esposos, companys i pares d' aquestes dones són responsables de la major part de la violència que són objecte. S' han donat casos d' agressions amb àcid que han deixat a les víctimes espantosament desfigurades aquesta brutal forma de càstig es coneix com "bany d'àcid". Tal violència s' exerceix deliberadament a fi de mutilar o matar, i moltes dones que han sofert un "bany d'àcid" ha mort a causa d'això.

A la falta de mesures estatals per a protegir els drets de les dones s'afegeixen l' actitud de la policia i les dificultats per a accedir al sistema de justícia. A Nigèria, la violència contra les dones en la llar es considera en general un fenomen pertanyent a l' esfera privada i no subjecte, per tant, a l' escrutini d' elements externs. L' existència d' una cultura de silenci reforça l' estigmatització que és objecte la víctima i impedeix que es condemni als autors de tals delictes. No obstant això, hi ha dones i homes

ÀMBIT **prevenció**

de Nigèria que estan cridant cada vegada més l'atenció sobre la injustícia i la discriminació que són objecte les dones i reivindiquen els drets de les dones i les nenes que sofreixen violència en la llar.

Una de les principals dificultats que troben és la greu falta de denúncies de violació i altres formes de violència sexual, a causa de la qual els autors d'aquests delictes rares vegades són posats a disposició judicial. La policia i els tribunals solen fer cas omís de la violència domèstica, perquè la consideren un assumpte de família, i es neguen a realitzar investigacions o a presentar càrrecs. A més, les poques víctimes de violació que s'atreveixen a dur el seu cas als tribunals s'enfronten a humiliants normes probatòries i actituds discriminatòries i condescendents de la policia i els funcionaris judicials, i tenen poques oportunitats d'obtenir justícia." Així mateix, la legislació discriminatòria de Nigèria agreuja encara més el problema de la violència contra les dones.

Per exemple, en el cas dels abusos deshonestos, el Codi Penal nigerià imposa major pena si la víctima és home que si és dona. En concret disposa:

"Tota persona que cometi abusos il·lícits i deshonestos contra un baró incorrerà en un delicte greu, penat amb tres anys de presó (article 353)"

"Tota persona que cometi abusos il·lícits i deshonestos contra una dona o una nena incorrerà en un delicte menor, penat amb dos anys de presó" (article 360).

Rols Polítics de la Dona

Avui dia les dones juguen un paper mínim en la política, encara que la Constitució de 1979 garanteix els seus drets. En la Nigèria pre-colonial les dones tenien una posició molt més gran en la política, lamentablement, la influència occidental limitava la participació de la dona. Ara, les dones tenen relativament poca oportunitat de participar i

ÀMBIT prevenció

els partits polítics no veu favorablement a les candidates femenines. Com els valors occidentals han guanyat a la influència colonial a Nigèria, les dones van perdre alguns dels seus drets tradicionals. En la seva major part, les dones a Nigèria no han intentat barallar el seu lloc i una societat dominada pel patriarcat, segueix prosperant. Però a mesura que passa el temps, les dones estan començant a exigir un grau d' igualtat i tal vegada siguin capaces de conciliar els drets del passat amb les llibertats de l' edat moderna.

Igual que amb altres aspectes de la societat, els rols de la dona es regeixen principalment per les diferències regionals i ètniques. En el nord, les pràctiques islàmiques encara són comunes. i aquest procés significa , en general, menys educació formal; primers matrimonis en l' adolescència, especialment en les zones rurals, i el confinament en la llar, que sovint és polígam, excepte per a les visites a els parents, les cerimònies, i el lloc de treball, si es disposa d' ocupació i permès per la família de la noia o l' espòs.

Les dones urbanes venen aliments cuinats, normalment mitjançant l' enviament de joves al carrer o que operen petits rodalies. La investigació va indicar que aquesta pràctica era una de les principals raons per les dones de la ciutat va donar per oposar-se a l' escolarització de les seves filles. Fins i tot en les cases d' elit amb les dones d' educació, la presència de dones en les reunions socials era o bé inexistent o molt limitada. En el sector modern, unes poques dones apareixen en tots els nivells: en les oficines, bancs, serveis socials, la infermeria, la ràdio, la televisió, i les professions (docència, l' enginyeria, el disseny ambiental, dret, farmàcia, medicina, i fins i tot l' agricultura i medicina veterinària). Aquesta tendència es deu a una major presència de dones en escoles secundàries, instituts de formació docent, i en la dècada de 1980 les dones ocupen aproximadament una cinquena part de les places universitàries - el doble de la proporció de la dècada de 1970.

ÀMBIT prevenció

La investigació en la dècada de 1980 va indicar que, en el nord musulmà, l'educació més enllà de l'escola primària es limita a les filles de les elits empresarials i professionals, i en gairebé tots els casos, els cursos i professions van ser triats per la família, no per la dona per a si mateixa.

En el sud, les dones tradicionalment han tingut posicions d'importància econòmica en el comerç interregional i els mercats, en el va treballar en granges com fonts de treball importants, i posicions d'influència en els sistemes tradicionals d'organització local. El sud, com el nord, no obstant això, sempre havia estat polígam, i en 1990 encara ho era para moltes llars, inclosos els quals professen el cristianisme. Les dones en el sud, especialment entre els pobles **yoruba**, havien rebut una educació d'estil occidental des del segle XIX, pel que ocupaven llocs en les professions i en certa mesura en la política. A més, les dones eren cap de família, un fet que no és considerat seriosament en els plans de desenvolupament de Nigèria. Aquestes llars són més nombroses en el sud, però van anar augmentant a tot arreu.

A Nigèria, una dona gairebé sempre es defineix com la filla d'algú, esposa, mare, o vídua. Les dones solteres són sospitoses, a pesar que constitueixen una gran categoria, especialment en les ciutats, a causa de l'alta taxa de divorcis. Tradicionalment, i fins a cert punt això es manté així en la cultura popular, les dones adultes solteres són vistes com disponibles parelles sexuals, per a tractar amb certa independència i com víctimes fàcils de l'explotació econòmica. En l'estat de Kaduna, per exemple, les investigacions sobre les expropiacions il·legals de terres va assenyalar que les explotacions de les dones van ser confiscades gairebé sense pensar-lo, pels caps locals que volien vendre als especuladors de base urbana i aspirants agricultors comercials.

La situació econòmica juga un paper important en la propagació de la SIDA. Actualment, Nigèria produeix al voltant de 100.000 graduats de cada any. D'aquests, el 90% unir-se a la massa repleta de joves aturats.

Nigèria està ricament dotat de recursos humans i naturals. Però la dolenta administració, l' apropiació indeguda i malversació de fons en els cercles governamentals han dut a les masses es redueixen a la pobresa extrema.

La proporció de la població viu amb menys de 1 dòlar al dia ha arribat a el 70% i va en augment, agreujada per disturbis ètnics i religiosos que resulten en la mort i la destrucció de béns. En tot això, les dones són les més afectades.

2.3. Marc legal

A continuació descriurem alguns dels aspectes rellevants de lleis o normatives vigents que regulen o aparquen l'escenari tant de la protecció, l'atenció i també del desemparament que encara existeix alhora d'abordar problemàtiques tan concretes com les que estem tracten. Malgrat això, és important saber els límits legals amb que ens trobem i també poder esprémer al màxim les seves possibilitats per a l'ajut d'aquestes dones.

2.3.1. Llei de violència de masclista

A Catalunya amb l'entrada en vigor la Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista (Llei 5/2008 de 24 d'abril), es recullen legalment més formes de violència que s'exerceixen vers les dones. Així el concepte de violència masclista en el seus articles 3, 4 i 5, ens amplia la definició que teníem fins ara, les formes d'aquesta i també els àmbits en que s'exerceix la violència masclista.

La violència masclista és tota aquella que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces les intimidacions i les coaccions, tingui com a

ÀMBIT **prevenció**

resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic o privat.

Es molt important l' especial èmfasi que es dóna a la revictimització amb el concepte de Victimització secundària. Es tracta del maltractament addicional exercit contra les dones que es troben en situacions de violència masclista com a conseqüència directa o indirecta dels dèficits-quantitatius i/o qualitatius- de les intervencions dutes a terme pels organismes responsables, així com per les actuacions desencertades provinents d'altres agents implicats.

Les diferencies formes de violència que contempla i amplia la llei, són:

- **Violència econòmica:** privació intencionada i no justificada de recursos per al benestar físic o psicològic d'una dona i, si escau, de llurs filles o fills, i la limitació en la disposició dels recursos propis o compartits en l' àmbit familiar o de parella.
- **Violència física:** Qualsevol acte o omissió de força contra el cos d' una dona, amb el resultat o el risc de produir-li una lesió física o un dany.
- **Violència psicològica:** Tota conducta o omissió intencional que produeixi en una dona una desvaloració o un patiment, per mitjà d' amenaces, d' humiliació, de vexacions, d' exigència d' obediència o submissió, de coerció verbal, d' insults, d' aïllament o qualsevol altra limitació del seu àmbit de llibertat.
- **Violència sexual i abusos sexuals:** Qualsevol acte de naturalesa sexual no consentit per les dones, inclosa l' exhibició, l' observació i la imposició, per mitjà de violència, d' intimidació, de prevalença o de manipulació emocional, de relacions sexuals, amb independència que

ÀMBIT **prevenció**

la persona agressora pugui tenir amb la dona o la menor una relació conjugal, de parella, afectiva o de parentiu.

- **Violència contra els drets sexuals i reproductius de les dones:** Com ara els avortaments selectius i les esterilitzacions forçades.
- **Violència derivada dels conflictes armats:** Inclou totes les formes de violència contra les dones que es produeixen en aquestes situacions, com ara l'assassinat, la violació, l'esclavatge sexual, l'embaràs, l'avortament i l'esterilització forçades, la infecció intencionada de malalties, la tortura o els abusos sexuals.

En l'article 5, es fa referència als àmbits en els que es pot manifestar la violència masclista, que són els següents:

- **Violència en l' àmbit de la parella:** Violència física, psicològica, sexual o econòmica exercida sobre les dones i realitzada per part de l'home que és o ha estat el seu cònjuge o persona lligada per relacions similars d' afectivitat.
- **Violència en l' àmbit familiar:** Violència física, sexual, psicològica o econòmica, exercida sobre les dones tant majors com menors d'edat, que es dona en el si de la família, perpetrada per part de membres de la mateixa família i determinada pel marc de les relacions afectives i els lligams de l' entorn familiar.
- **Violència en l' àmbit laboral:** Violència física, sexual o psicològica, que es pot produir tant en el centre de treball i durant la jornada de treball, com fora del centre i de les hores de treball, sempre que tinguin relació amb la feina.
- **Violència en l' àmbit social o comunitari:** comprèn les agressions sexuals, l'assajament sexual, el "trata" i explotació sexual de dones i nenes, la mutilació genital femenina o risc de patir-la, els matrimonis forçats, la derivada dels conflictes armats, i la Violència contra els

ÀMBIT **prevenció**

drets sexuals i reproductius de les dones, com ara els avortaments selectius i les esterilitzacions forçades.

- **Mutilació genital femenina o risc de patir-la:** Inclou qualsevol procediment que impliqui una eliminació total o parcial dels genitals femenins o en produeixi lesions, encara que hi hagi consentiment exprés o tàcit de la dona.

Trobem també, que en l'article 2 d'aquesta llei, amb el següent títol *Garantia dels drets de les dones* "totes les dones que es troben en situacions de violència masclista, i també llurs fills i filles dependents, que visquin o treballin a Catalunya i amb independència del veïnatge civil, la nacionalitat o la situació administrativa i personal, tenen garantits els drets que aquesta llei els reconeix, sense perjudici del que estableix la legislació en matèria d'estrangeria i de l'exigència de determinats requisits per a les diferents prestacions i serveis."

Així doncs, s'obre el ventall, per l'atenció de dones, ja siguin nacionals com provinents d'altres països, independentment de la seva situació administrativa. Es a dir s'hauria de garantir una vida lliure de violència masclista de la mateixa manera que a qualsevol altra dona. Sabem que en molts casos les dones estrangeres, han estat víctimes de la vulneració dels drets fonamentals més bàsics, com la llibertat, la integritat física, la vida, l'educació, la sexualitat, ja en els seus països d'origen... Ara es troben en una societat en la que el que es pretén és acabar amb la violència masclista, però elles per estar excloses socialment continuen sent víctimes d'aquesta però s'afegeix la por a denunciar aquesta violència, i així invisibilitzar-la, aquesta por a denunciar té una raó de ser, que és la violència social que reben a través de que se les identifiqui com a delinqüents i violentes, que la policia les maltracti i aprofiti per jutjar la seva situació.

Però a més, amb l'aprovació de la nova llei d'estrangeria s'incorpora la instrucció número 14/2005, que podem considerar com un clar exemple de victimització secundària, ja que aquesta recull que ens els casos de violència domèstica a dones estrangeres, i aquestes es presentin a les dependències policials a denunciar la situació de violència que pateixen, i que a raó de la seva identificació, s'apreciï la seva situació irregular a Espanya.

2.3.2. Plan Integral de Lucha Contra la Trata de seres humanos con fines de explotación sexual.

La "trata" d'éssers humans constitueix una gravíssima violació dels Drets humans i es considera a l'actualitat com una forma moderna d'esclavatge i com una manifestació de la violència de gènere quan afecta a dones i nenes. A més, genera un negoci molt lucratiu per les organitzacions criminals, ocupant el tercer lloc després del tràfic de drogues i el d'armes i constitueix a Espanya un fenomen molt present al ser un país de trànsit i de destinació de les víctimes.

La Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista - després de definir la "trata" com un fenomen que pot ser considerat com manifestació de la violència de gènere- també estableix entre les seves finalitats la d'establir mecanismes per a una intervenció integral i coordinada contra la violència masclista, per mitjà de la col·laboració de les administracions públiques de Catalunya, i de la participació de les entitats de dones, de professionals i d'organitzacions ciutadanes que actuen contra la violència masclista (art. 6 g), conscient de la transversalitat de les mesures, de manera que cada poder públic implicat ha de definir accions específiques des del seu àmbit d'intervenció, d'acord amb models d'intervenció globals, en el marc dels programes quadriennals d'intervenció integral contra la violència masclista a Catalunya (art. 7 d).

ÀMBIT **prevenció**

També la Llei catalana destaca la necessitat d'avançar en la identificació de bones praxis i l'elaboració de protocols de funcionament per tal d'oferir aquest abordatge integral a les víctimes. En concret s'afirma que les respostes al fenomen s'han de fer a partir de les metodologies i les pràctiques que des de la societat civil i acadèmica i les organitzacions feministes en especial han anat definint per mitjà de l'experiència (art. 7 g).

La "trata" de persones és una activitat delictiva complexa, per la multiplicitat de manifestacions i la varietat de les finalitats d'explotació que pot perseguir. A nivell internacional existeixen diferents documents de referència que precisen el concepte de "trata" d'ésser humans, els quals són imprescindibles per comprendre què és la "trata" d'éssers humans (*trafficking in human beings*) i distingir-la d'altres situacions, com el tràfic il·lícit de persones (*smuggling of migrants*), que no necessàriament pretenen una finalitat d'explotació de la persona.

A Espanya, la regulació penal sobre la "trata" de persones (*trafficking in human beings*) amb finalitat d'explotació laboral i sexual es troba recollida, respectivament, als arts. 313 i 318 bis 2 del Codi Penal, sota les rúbriques "Dels delictes contra els drets dels treballadors" i "Delictes contra els drets dels ciutadans estrangers". Tanmateix, aquesta regulació no s'ajusta a les directrius de la Unió Europea ni al Protocol de Palerm del 2000. Nacions Unides va establir en el *Protocol de Palerm (2000)* que cada Estat membre ha de considerar la possibilitat de cooperar amb organitzacions no governamentals, altres organitzacions i demés sectors de la societat civil amb l'objectiu de dotar a la víctima de "trata" de l'allotjament adequat; assessorament i informació, assistència mèdica, psicològica i material; i oportunitats d'educació, feina i capacitació (art. 6.3 del Protocol).

ÀMBIT prevenció

A més, el *Conveni del Consell d' Europa sobre la lluita contra la "trata" d'essers humans (2005)*, ratificat recentment per l'estat espanyol (2009), obliga a adoptar mesures destinades a instaurar o reforçar la coordinació en l'àmbit nacional entre les diferents instàncies responsables de la prevenció i lluita contra la "trata" de sers humans (Art. 5.1).

Descendent al plànol estatal, s'observa en el *Plan Integral de Lucha contra la Trata de Seres Humanos con Fines de Explotación Sexual* (2008), on s'estableix com objectiu desenvolupar mesures des d'una perspectiva integral, en els àmbits judicial, social, educatiu, policial, administratiu i d'immigració, amb la implicació de fins a set Ministeris (Justícia, Interior, Igualtat, Afers estrangers, Educació, Sanitat i Treball) i la participació de les organitzacions no governamentals.

Aquest Pla estableix entre els seus objectius millorar els sistemes de prevenció i detecció dels casos de "trata", pel que preveu l'elaboració de protocols de detecció i denúncia de situacions de "trata" i explotació en els àmbits sanitari, social i educatiu i l'elaboració de codis de bones pràctiques per a la investigació de la "trata" d' éssers humans.

A l'article 3 del Protocol per prevenir la "trata" de persones especialment de dones i nens entén la captació, el transport, el tràfic, l'acollida o la recepció de persones, fent ús d'amenaçes, força o altres formes de coacció, rapte, frau, engany, abús de poder d'una situació de vulnerabilitat per tal d'obtenir el consentiment del subjecte passiu. Per tant aquest consentiment s'entendrà viciat. La finalitat d'aquest serà l'explotació, ja sigui sexual o de treballs forçats.

A Espanya la protecció integral de les víctimes en situació d'estada irregular va directament lligada amb la denúncia del delicte del qual són víctimes. De tal manera la Llei Orgànica 19/1994, de 23 de Desembre, de protecció a testimonis i perits en causes criminals, l'article 1 ens diu que

només protegeix a les persones que siguin testimonis que intervinguin en processos penals, i quan les autoritats judicials ho vegin necessari.

Així doncs a les víctimes de "trata" que no decideixen denunciar no se'ls hi ofereix cap protecció especial tot i identificar-les com a tal, i a més, degut a la seva situació administrativa irregular se'l hi pot expedir una ordre d'expulsió, la qual seria aturada si fessin una denúncia i el seu testimoni fos rellevant per a la investigació.

2.3.3. Llei d'estrangeria

A data de 30 d'octubre de 2009 s'aprova la reforma de la **Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener**, sobre drets i llibertats dels estrangers i la seva integració social. Amb aquesta llei s'afegeixen més impediments per a la regulació administrativa dels estrangers a Espanya.

Les lleis d'estrangeria tenen com a objecte regular el flux d'estrangers que estan a un determinat país. Aquesta regulació en gran part depèn de la oferta del mercat de treball, per tant els drets de ciutadania s'obtenen no per ser persona sinó per ser treballador/a.

Darrera de tot això també trobem un segon mercat de treball, en el que no són respectats els drets dels treballadors que es troben en l'Estatut de treballadors. Així doncs els treballadors immigrants representen per un determinat número d'empresaris mà d'obra barata que es contracta i s'acomiada sense donar explicació. Així aquest es una nova construcció social que no es tracta d'igual manera que la resta de treballadors, perquè la condició d'immigrant preval en la confrontació entre aquells que exerceixen la lluita per les condicions desiguals en matèria laboral. Així doncs l'immigrant per ser un treballador/a amb drets ha de lluitar primer per aconseguir la seva documentació. L'accés processal als drets per part del treballador/a estranger, ens apropa més a

la idea que el compliment i exercici de permís de treball i residència, que amb la plenitud de la igualtat en totes les fases del exercici laboral i social. El treballador immigrant és una invenció capitalista, una víctima del model econòmic. Ja que la seva situació depèn del mercat de treball i així si en trobem en un moment de plenitud econòmica o bé de crisi com és l' actual.

És important destacar quina és la situació de les dones en situació irregular a Espanya degut a que és el col·lectiu en que en gran majoria ens dirigim. D'acord amb la doctora en Economía, Amaia Orozco, del "*Instituto Internacional de Investigación y Capacitación de Naciones Unidas para la Promoción de la Mujer*" (UN-Instraw) parla d'una vulneració múltiple de drets de les dones, "La migración, más que crear nuevos problemas, está visibilizando o agudizando problemas que ya estaban. Lo que hace es sacar a la luz problemas latentes en la sociedad". I d'acord també amb el que es comenta a les *Cuartas Jornadas sobre Género e Inmigración* que organitzen la Consejería de Bienestar Social y Sanidad y el Ministerio de Trabajo, con la colaboración de Melilla Acoge, la dona immigrant hereda les desigualtats de la nostra societat.

Les dones nigerianes cada vegada es troben en situacions més precàries, degut a la dificultat a l'accés al treball formal, a causa de la crisi, a causa de les dificultats en la integració, a causa de ser dones i de la divisió sexual del treball que les invisibilitza. Algunes d'elles havien aconseguit el permís de residència i treball, però a causa de com les està afectant la crisi se'l hi està fent impossible renovar els seus permisos, i així caure una altra vegada en la situació irregular i de precarietat. Altres que tenien posades les seves expectatives en aconseguir el seu permís de residència i treball per arrelament social, la reforma canvia la durada d'arrelament i passen de ser 3 anys a 5 anys, així veuen que hauran de viure en 2 anys més en condició d'irregularitat.

Cal fer esment de l'article 59 de la de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers i la seva integració social, que es refereix a les víctimes, perjudicats o testimonis de tràfic il·lícit d'éssers humans, immigració il·legal, explotació laboral o de tràfic il·lícit de mà d'obra o d'explotació en la prostitució abusant de la seva situació de necessitat. Aquests podran quedar exempts de responsabilitat administrativa i no ser expulsats si denunciïn els autors o cooperants del tràfic o si bé es coopera i col·labora amb les autoritats competents. Donant la opció a aquests de ser retornats als seus països d'origen o que se'ls hi proporcioni un permís de residència i treball per raons excepcionals.

S'afegeix al text l'article 59 bis, que diu que les autoritats competents hauran d'identificar possibles víctimes de "trata", ho cita en el seu punt 2 de la següent manera *"Los organos administrativos competentes para la instrucción del expediente sancionador, cuando estimen que existen motivos razonables para creer que una persona extranjera en situación irregular ha sido víctima de trata de seres humanos, informaran a la persona interesada sobre las previsiones del presente artículo y elevaran a la autoridad competente para su resolución la oportuna propuesta sobre la concesión de un periodo de restablecimiento y reflexión... duración de al menos 30 días"*.

Així doncs, davant el col·lectiu davant el que ens trobem totes es podrien considerar com a possibles víctimes de "trata", per diversos motius com el del seu origen, i el treball sexual. Actualment, enlloc d'oferir assistència, s'emet una ordre d'expulsió i pel seu propi testimoni sabem que no son tractades amb dignitat quan se les deté al carrer.

S'ha de tenir en compte tal i com diu l' ONU el dia Internacional contra l'esclavitud, que tan sols l'1'07% de les dones víctimes de "trata"

denuncien la situació, degut a la por i a la poca confiança que transmeten les autoritats.

2.3.4. Drets Humans i Dret internacional.

L' institució del dret d'asil es troba regulada a la Convenció de Ginebra de 1951, i en el Protocol de Nova York de 1967 sobre l'estatut dels refugiats; es tracten de normes que constitueixen la pedra angular del règim jurídic internacional de protecció de refugiats. Ambdós textos internacionals, van tenir la seva repercussió a Espanya no només per ser signatari sinó per l'aprovació de la Llei de 28 de març de 1984 i l'amplia modificació que va sofrir mitjançant la Llei de 19 de maig de 1994.

En aquest context, l'elaboració de la nova **Llei 12/2009, de 30 d'octubre, reguladora del Dret d'asil i de la protecció subsidiària**, obeeix a dos motius, en primer lloc, respondre a la necessitat d'incorporar al ordenament espanyol algunes normes comunitàries, així com adequar el sistema d'asil a les noves realitats socials.

Respecte a les novetats més destacades i rellevants, la que més ha de parar la nostra atenció és la relativa al gènere, i és que per primera vegada es reconeix de forma expressa les característiques de gènere i d'orientació sexual com a causes que poden donar lloc al reconeixement del estatut de refugiat per pertinença a un determinat grup social. Fins al moment, la única menció efectuada en l'ordenament jurídic espanyol sobre aquesta matèria era la que figurava a la Llei orgànica per l' Igualtat efectiva de dones i homes. Però, aquesta menció era certament insuficient en matèria d'asil, en la mesura en la s'efectuava una remissió a la Convenció de Ginebra i al Protocol de Nova York, cap de les quals contemplava el reconeixement del estatut de refugiat per motius de gènere.

ÀMBIT **prevenció**

La nova llei suposa un salt qualitatiu en aquest àmbit, al reconèixer la possibilitat d'atorgar el estatut de refugiat a una persona per raó del seu gènere o de la seva orientació sexual, sempre i quan en el seu país d'origen aquestes circumstàncies siguin determinants para que la persona sigui catalogada com a membre d'un determinat grup social perseguit en el citat país, motiu pel qual la persona pugui tenir temors fundats per patir persecució.

La persecució per motius de gènere és un concepte que *per se* no té un sentit legal. En aquest àmbit, s'utilitza per referir-se al conjunt de sol·licituds en les quals el gènere representa una variable de rellevància en la determinació de la condició de refugiat. Aquesta consideració no deriva només del reconeixement explícit de la nova llei sinó que compta amb el precedent del vist i plau per part de la Assemblea General de les Nacions Unides així com pel Comitè Executiu del programa d' ACNUR.

El gènere s'ha d'entendre a la relació entre homes i dones, basada en l' identitat, les condicions, les funcions i les responsabilitat segons han estat construïdes i definides per la societat i cultura, i assignades a un o altre sexe, la seva consideració ha de servir com a primer pas per determinar la base social i cultural de la persona sol·licitant.

Des d'una perspectiva de la dona, les sol·licituds per motius de gènere abasten generalment, actes de violència sexual, violència domèstica i familiar, planificació familiar forçada, mutilació genital femenina, càstig per transgredir els valors i costums morals, dels que es deriva el temor fundat de persecució.

No obstant, la mera discriminació en si mateixa no suposa persecució, segons l' Alt Comissionat, llevat que aquesta tingui tal intensitat, o que tinguin un caràcter tan lesiu per la persona com una persecució, o que el l'estat d'origen no brindi protecció a persones

ÀMBIT **prevenció**

amenaçades per certs tipus de perjudicis o danys o si aquest per política o pràctica, no reconeix certs drets ni protecció contra abusos greus.

Com que la al·legació del gènere no es base suficient per adquirir la condició de refugiat, s'ha de relacionar amb un o més motius. Com per exemple: (a) La "trata" de persones per a la prostitució o explotació sexual forçosa com una forma de persecució i (b) el reclutament o captació forçosa mitjançant engany de dones o menors per a la prostitució o l' explotació sexual és una forma de violència o abús per motius de gènere que pot portar fins i tot a la mort. Pot ser considerada com una forma de tortura i tracte cruel, inhumà o degradant. També pot imposar serioses restriccions a la llibertat de circulació d' una dona, a causa del segrest, empresonament o confiscació de passaports i altres documents de identificació.

3. Objectius de l'estudi.

- 1) Proporcionar atenció integral a dones africanes que pateixen o han patit alguns tipus de violència ("trata", mutilació genital femenina, violacions, violència institucional...).
- 2) Realitzar una investigació qualitativa sobre estudis de casos per a posterior publicació (on-line/web).
- 3) Donar a conèixer aquestes realitats i oferir pautes d'intervenció.

4. Metodologia.

4.1. Marc teòric de l'estudi

El nostre estudi està basat en la investigació qualitativa, ja que pensem que es la millor manera per entendre els fenòmens socials des de la pròpia perspectiva dels seus actors i actrius. Examinant la manera que s' experimenta el món, la realitat que importa és el que les persones perceben com important. Es busca la comprensió per mitjà de mètodes qualitatus com en l' observació participant, l' entrevista en profunditat i altres, que generen dades descriptives.

Procurant comprendre en un nivell personal, els motius i creences que estan darrere de les accions de la gent. Més que una opció metodològica, suposa la intenció de superació d' un desenvolupament desigual de la societat, sent per això que els mètodes qualitatus assenyalen o deixen entreveure una declaració de diferència pel que fa a la investigació tradicional.

Amb aquesta investigació els resultats als que arribarem no són concebuts únicament com una recerca científica, en el sentit d' accedir a les lleis generals de la societat, son també un procés àvid de respostes pràctiques. Es pretén, a través d' ells, emprendre un important procés de diagnòstic de situacions específiques i proporcionar propostes de marcs d' accions per al millorament de les relacions intergrupals que propiciïn el canvi social. En altres paraules, es tracta de portar a terme processos per a la comprensió profunda de problemes pràctics i el desenvolupament d' estratègies per a millorar la practica.

La realitat estudiada pels mètodes qualitius comprèn el següent:

1 . Els fenòmens, amb la seva complexitat i incertesa, ocorren en contextos que són naturals, és a dir, presos tal com es troben, més que reconstruïts o modificats per l' investigador, en els quals els éssers humans s' impliquen i interessen, avaluen i experimenten directament. L'ambient on s'operen, més que un escenari o teló de fons, és un producte directe i canviant de la interacció social.

2 . Aquesta realitat humana, com objecte de coneixement, suposa un component objectiu (context natural) i altre subjectiu (significats atribuïts pels actors). Més, lluny de tractar-se de dos components diferents, ambdós s' imbriquen profundament entre si, a l' instant de no poder-se separar ni tan sols per a efectes metodològics. L' ésser humà concret ve a ser una síntesi de la societat. Aquesta societat (tradicions, rols, valors, normes) és internalitzada per l' ésser humà i integrada en estructures de raonament, normes, valors.

3 . Els humans, com éssers parlants, són constructors de móns imaginaris i simbòlics, no només amb l' actual, sinó amb el possible. En aquest sentit, els subjectes poden comprendre's com subjectes i autors. La vida humana no és només el que és ara, sinó el que podria ser en el futur, el projecte, el donat donant-se.

4 . La realitat humana és llenguatge, en el sentit que s' articula a través del diàleg. Això implica reconeixement i acceptació de l' altre, una comunicació horitzontal, en igualtat de condicions. La realitat suposa la interpretació que donen dels actors dels processos socials, de manera que per a desentranyar aquesta realitat cal comprendre en profunditat els grups humans des dels seus actors.

5 . La vida humana és un procés de transformació permanent, per mitjà de l' acció negociada dels éssers humans. La realitat és socialment construïda per mitjà de definicions individuals i col·lectives de la situació articulant-se sota un sistema compartit de significats.

6. L' acceptació de la veritat com subjectiva i relativa, el reconeixement dels canvis i l' acceptació de la teoria del conflicte.

En aquest sentit podem dir que la metodologia qualitativa és inductiva, perquè els investigadors comencen els seus estudis amb interrogants vagament formulades i amb un disseny d' investigació flexible. És holística, ja que els escenaris i els grups no són reduïts a variables, sinó considerats com un tot. És naturalista, perquè intenten reduir el seu impacte al mínim o almenys, entendre i considerar els efectes que ells mateixos causen sobre les persones que són objecte del seu estudi. A més, comprenen a les persones dintre del marc de referència d' elles mateixes, són humanistes, i aparten les seves pròpies creences de la investigació perquè totes les perspectives, escenaris i persones són considerades valuoses.

Els punts forts en que basem la investigació qualitativa aplicada al nostre treball amb el grup de dones nigerianes són :

1 . Extreure descripcions a partir d' observacions que adopten la forma d' entrevistes, narracions, notes de camp, enregistraments, transcripcions d' àudio i vídeo , registres escrits de tot tipus, fotografies o pel·lícules i artefactes. Produeixen dades descriptives, a partir de les pròpies paraules de les persones, parlades o escrites, i la conducta observable.

2 . Interès més el real, que l' abstracte; el global i concret, més que el disgregat i quantificat.

3 . Procés és fonamentalment inductiu, en el sentit que va de les dades a la teorització, per mitjà de tècniques de codificació i categorització, emprant la lògica inclusiva, formal o dialèctica.

4. L' investigadora compleix alhora els rols d' observadora i participant.

5 . El procés és obert i flexible, perquè es mou en l' ambigüitat, en la incertesa.

6 . Implica comprensió mitjançant l' experiència, la interpretació com mètode, el tracte holístic dels fenòmens, la construcció de coneixements.

Dintre d' aquesta línia d'anàlisi situem la nostra investigació ja que considerem que és crucial conèixer les perspectives de les dones per tal de potenciar la intervenció en el fenomen i plantejar estratègies d' intervenció.

4.2. Investigació-acció

Hem escollit la investigació-acció per que es tracta de promoure que un col·lectiu social identifiqui problemes i busqui les vies de solucionar-los, mitjançant procediments d' acció sistemàtica i reflexió sostinguda.

La investigació-acció es pot considerar com un terme genèric que fa referència a una àmplia gamma d'estratègies realitzades per a millorar el sistema social. Existeixen diverses definicions d' investigació-acció.

Elliott (1993) defineix la investigació-acció com «un estudi d' una situació social amb la finalitat de millorar la qualitat de l' acció dintre de la mateixa». L' entén com una reflexió sobre les accions humanes i les situacions socials viscudes amb l'objectiu d'ampliar la comprensió (diagnòstic) dels problemes pràctics. Les accions van encaminades a modificar la situació una vegada que s' assoleixi una comprensió més profunda dels problemes.

Representa una forma d' indagació realitzat per qui participen (usuàries, professionals) en les situacions socials per a millorar la racionalitat i la justícia de les seves pròpies pràctiques, la seva comprensió sobre les mateixes i les situacions i institucions que aquestes pràctiques es realitzen.

El propòsit fonamental de la investigació-acció no és tant la generació de coneixement com el qüestionar les pràctiques socials i els

valors que les integren amb la finalitat d' explicitar-los. La investigació-acció és un poderós instrument per a reconstruir les pràctiques i els discursos.

- Al fil del que s' ha dit, són metes de la investigació-acció:
  - Millorar i/o transformar la pràctica social, alhora que procurar una millor comprensió de la realitat;
  - Articular de manera permanent la investigació i l' acció;
  - Acostar-se a la realitat: vinculant el canvi i el coneixement;
  - Fer protagonistes de la investigació les pròpies persones.

4.3. Instruments metodològics

4.3.1. Sessió grupal incial

Es programa una sessió de presentació del projecte, amb les participants i les professionals implicades en el projecte, per tal de cohesionar el grup i generar confiança.

Plantegem aquesta sessió per tal de explicar que l' objectiu del projecte-investigació és el donar a conèixer a diversos sectors i actors socials d'aquest país la realitat de les dones de Nigèria tant en el seu lloc d'origen com en el país d' acollida al que arriben a viure.

I que mitjançant aquest projecte, a traves de entrevistes individuals i trobades grup, pretenem conèixer de primera mà i donar a conèixer les històries, vivències i experiències que aquestes dones (elles) travessen i perquè, com i quan decideixen emigrar i les condicions que ho fan.

Considerem igualment important que les dones reflexionen sobre la importància de donar a conèixer les seves realitats, les seves veus, tant per a elles mateixes com per a altres dones de la seva terra.

4.3.2. Tallers: Art-teràpia

Teràpies a través de l'art, teràpies artístiques o Art-teràpia són algunes de les variants que s'utilitzen per a denominar l'ús de mitjans artístics per a fins terapèutiques. En la majoria d'aquests casos, la teràpia artística està centrada en l'ús de mitjans visuals i tàctils com vehicles d'expressió i comunicació. L'essència de la teràpia artística resideix en el resultat terapèutic de l'activitat de crear; les seves potencialitats curatives depenen dels processos psicològics que són activats pel treball creatiu. No obstant això, no es tracta de la simple creació d'objectes artístics. La teràpia artística no està centrada en l'aprenentatge de tècniques ni en el resultat estètic de l'obra sinó en la persona i els seus processos. Les tècniques han d'estar orientades a ajudar a la persona a alliberar-se dels estereotips i trobar temes de treball que tinguin un significat rellevant per a ella mateixa.

L'activitat artística es diferencia de qualsevol altra tasca puix que en ella la subjectivitat és font, material i instrument de la construcció. El procés de creació artística utilitza llenguatges existents per a crear nous llenguatges: l'art-terapeuta acompanya a la persona en aquest procés. El treball d'un art-terapeuta ha d'estar orientat a estimular la persona cap a la creació dels seus propis llenguatges per a facilitar l'expressió de diferents emocions, sentiments i pensaments que no sempre poden expressar-se verbalment. Ha de també promoure una postura activa i de qüestionament enfront del que ens succeeix, tenint en compte que l'experiència no és el que ens ocorre sinó el que fem amb el que ens ocorre.

El procés creatiu en teràpia suposa que la persona doni forma artística al seu món intern, posant-lo fora per a observar-lo i establir un diàleg amb ell l'obra. Veure des d'altre lloc, resinificar, desafiar el caràcter omnipotent del que ens succeeix o afecta, trobar els matisos. D'altra

banda, crear artísticament és subjectivitzar la realitat. El procés artístic presenta dificultats a superar i obre possibilitats. Pot també despertar vells fantasmes i permet a la persona re-experimentar vivències antigues.

La potent eficàcia de l' expressió artística es basa en la multiplicitat de funcions de l' art: estètiques, comunicatives, educatives, terapèutiques, transformadores, expressives, cognitives, creatives i heurístiques; aquestes funcions s' interrelacionen, complementen i multipliquen.

D'altra banda és una eina revolucionària, en el sentit que no parla des de les normes establertes del que és correcte o no, sinó des del sentiment i de la subjectivitat aportant noves realitats, de manera que es poden reconèixer els bloquejos o alliberar sentiments. Poder-los donar forma permet acostar-nos a ells, interrogar-los i transformar-los per integrar-los d'una manera més saludable.

4.3.3. Entrevistes en profunditat.

Totes les entrevistes comparteixen una estructura bàsica en la qual l' investigadora té les preguntes i el subjecte dona les respostes. No obstant això, les entrevistes qualitatives, a diferència de les estructurades, segueixen el model d' una conversa entre iguals, on el propi investigador és l' instrument i no el que està escrit en el paper: aquest avança lentament al principi, intenta establir un rapport inicial, planteja preguntes no directives, etc. encara que això es porti a terme en situacions preparades.

Com tècnica, pretén obtenir informació, mitjançant una conversa professional amb una o diverses persones per a un estudi analític d' investigació o per a contribuir en els diagnòstics o tractaments socials. Per tal, implica trobades reiterades, cara a cara, entre l' investigador i la

ÀMBIT **prevenció**

persona entrevistada, trobades aquests dirigits cap a la comprensió de les perspectives que tenen les persones respecte de les seves vides, experiències o situacions, tal com les expressen amb les seves pròpies paraules.

Cal propiciar un clima d'entrevista favorable a la auto- expressió, en la conducció d'una entrevista relaxada, amb to de veu normal i dintre d'un marc de confiança i interès per les expressions de l'entrevistat, unida a un llenguatge en comú. Algunes estratègies que ajuden a assolir una entrevista reeixida són: no expressar judicis (ni tan sols mentalment), permetre que la gent parli; restar sincera atenció en la comunicació i ser sensibles, sense sortir-se del rol. En aquest tipus d'entrevistes, és essencial discriminar quan i com indagar, per a assegurar-se dels supòsits subjacents al discurs de l'entrevistat, estimular el record i fer controls creuats sobre les històries, mantenint-se alerta davant les possibles distorsions, encara que, de fet, l'entrevistadora no està interessat en la "veritat" sinó en les perspectives de cadascun sobre els esdeveniments.

Es distingeixen tres tipus d'entrevistes en profunditat: la primera és la història de vida, que l'investigador tracta d'obtenir experiències destacades de la vida de l'entrevistat i les definicions que aquesta persona aplica a tals esdeveniments, per mitjà de sol·licituds expressades de la seva part; el segon tipus d'entrevistes en profunditat pretén assolir un aprenentatge sobre esdeveniments i activitats que no es poden observar directament, on s'usen els interlocutors com informants, descrivint el que succeeix i les percepcions d'altres persones i, el tercer tipus d'entrevistes, pretén proporcionar un quadre ampli d'escenaris, situacions o persones, mantenint en comuna les altres característiques de rapport i comprensió detallada.

L'elecció del mètode d'investigació ha d'estar determinat pels interessos de la investigació, les circumstàncies de l'escenari o de les

persones a estudiar, i per les limitacions pràctiques que enfronta l'investigador. Les entrevistes en profunditat són especialment indicades en situacions que els interessos de la investigació estan relativament clars i bé definits, els objectes d'investigació no són accessibles d'una altra manera, la investigació depèn de diversos escenaris o persones i a l'investigador li interessa l'experiència humana dels esdeveniments; amb l'especificitat que recull solament enunciats verbals, implica acceptar com veritable la visió particular de la persona.

En el present estudi la realització de les entrevistes ha tingut com base el descobriment de camins d'apoderament de les dones nigerianes a través de la construcció de narratives biogràfiques (històries de vida, i altres entrevistes en profunditat). Aquest recull es farà procurant escoltar les veus de les dones, percebent els seus recorreguts i estratègies, a través de les seves subjectivitats.

No es pretén representativitat però sí, conèixer i comprendre la diversitat i la complexitat de vida d'aquestes dones, o sigui a través d'una història de vida, adonar-nos del social.

4.3.4. Fases de l'estudi i cronograma.

El present estudi es va realitzar entre els mesos d'Octubre i Desembre del 2009, pel que fa a la seva fase de recollida de dades, per mitjà de les entrevistes i de les sessions grupals.

Les entrevistes han tingut una durada màxima d' una hora i entre una i una altra es va respectar la temporalitat de 2 o 3 dies. Es van realitzar un total de 3 entrevistes per persona. Les sessions d'art teràpia van tenir la durada de tres hores cadascuna i es van realitzar en tres setmanes diferents però consecutives.

ÀMBIT **prevenció**

Prèviament a la realització del treball de camp, i a conseqüència de la definició del marc teòric i objectius de l' estudi, es va elaborar un guió d' entrevista amb la finalitat d' orientar les entrevistadores.

Les entrevistes han estat gravades en registre de veu i posteriorment transcrits per la mateixa professional que les va realitzar. En les sessions grupals es van utilitzar els mètodes d' observació participant i registre fotogràfic.

4.3.5. Equip d'investigació.

La constitució de l'equip d'investigació ha intentant respondre al caràcter multidisciplinar de la intervenció que es fa en tot el programa de Àmbit Dona.

- 1 Coordinadora/psicòloga
- 1 Treballadora social
- 1 Psicòloga
- 1 Llicenciada en Dret
- 1 Mediadora-igual

4.3.6. Població diana i criteris de selecció.

La investigació es portà a terme amb quinze dones nigerianes en diferents situacions de violència, usuàries del servei Àmbit Dona i acompanyades en les diferències valències dels seus programes (jurídic i socio-sanitari). Totes les activitats han estat retribuïdes i exclusives per a les participants de l'estudi.

El conjunt de les participants (15) participà en tres sessions grupals d'art teràpia (de tres hores cadascuna), conduïdes per la psicòloga del servei i amb la presència d'una mediatora-igual, i en tres entrevistes en profunditat, individuals, amb les diferents professionals de l'equip d'investigació.

La retribució econòmica es va fer al final de cada sessió i la participant va signar un rebut per l'import total. Representant un total de 225 euros; 50 euros per la participació en cada sessió grupal i 25 euros per cada entrevista.

4.3.7. Consentiments informats.

El consentiment informat és un procediment formal, l'objectiu del qual és aplicar el principi d'autonomia de la persona. Aquest consentiment ha tingut present tres requisits, que són:

- **Voluntarietat:** La persona ha de decidir lliurement sotmetre's a participar en un estudi sense que hagi persuasió ni manipulació. Cal que s'ofereix un temps suficient a la persona per a reflexionar, consultar o decidir.

- Informació: Ha de ser comprensible i ha d'incloure l'objectiu del estudi, el seu procediment i els beneficis, així com la garantia d'anonimat.
- Comprensió: Ha de ser un moment per a aclarir dubtes i donar resposta a qualsevol pregunta que tingui la persona.

Totes les participants van signar un consentiment informat que estableix l'acceptació a participar voluntàriament en l'estudi, que porta a terme l'associació Àmbit Prevenció, en el servei Àmbit Dona. Per mitjà d'aquest document, es garanteix a les dones el seu anonimat al llarg de tot el procés d'investigació i posterior divulgació de l'informe. Alhora, se'ls comunica que les entrevistes seran gravades, amb registre de veu; que la seva participació en l'estudi (entrevistes i tallers) serà remunerada; i que l'atenció en el servei de Àmbit Dona serà sent assegurada segon el criteri de la confidencialitat.

El consentiment informat es va presentar a les dones com moment previ a l'inici de la investigació i ha va ser signat tant per la usuària com per la professional i per la medidora-igual. Es va fer en una de les seves llengües habituals (anglès).

MODEL DEL CONSENTIMENT INFORMAT:

I agree to voluntarily participate in the following study/intervention: attention to Nigerian women, conducted by the service **Àmbit Dona** of **Àmbit Prevenció** association.

I have been informed of the following:

My anonymity will be maintained, meaning that no image or name can identify me without my permission.

The interviews will be voice recorded.

My participation in the study will be paid (including interviews and workshops).

The care and services received throughout this entire process will be free and confidential.

I understand all the information that has been given to me and all my questions have been answered.

Participant

Mediator/Professional

__ / __ / __

Identification Code:

Barcelona, Octubre 2009

4.3.8. Categories per l'anàlisi.

Les categories per l'anàlisi van donar lloc al següent guió d'entrevista:

a) Trajectòria personal:

Edat;

Lloc de naixement;

Trajecte formatiu;

Temps transcorregut des de la sortida del país d'origen;

Causes i motius d'immigració;

Situació administrativa/legal;

Situació familiar

Situació econòmica laboral

Salut i serveis socials

Xarxes informals

b) Exploració situació de violència

La infància/La família

L'adolescència;

El matrimoni;

Experiència de vinguda a Espanya (exploració possible situació de tracta)

Contextualització (edat; lloc; agressor)

Conseqüències físiques

Conseqüències psicològiques

Conseqüències sobre la sexualitat

c) Projectes de futur: personals; professionals/educatius

d) Metàfores del viscut

e) Altres comentaris rellevants

5. Resultats

5.1. Estudi de casos i anàlisi.

El present estudi suposa des del seu plantejament l'acompanyament dels processos individuals de cada dona amb l'objectiu de conèixer i donar veu als recollits vivencials en el seu país d'origen i entorn del procés migratori, evidenciant les diferents formes de violència experimentades. A més, es va pretendre fer visibles els costums i hàbits del seu país, amb la finalitat de desmitificar idees construïdes i embolicades en un fort estigma que perpetuen en les mentalitats col·lectives i en les institucions.

Per a tal es van recollir narratives biogràfiques l'anàlisi de les quals es presenta seguidament. Aquest recull es va fer, com supra citat, per mitjà de tres entrevistes individuals: la primera d'exploració, la segona de profunditat i l'última per reprendre un o altre punt més sensible. Totes les entrevistes es van fer en anglès i amb la presència d'una Mediadora intercultural per tal de facilitar l'enteniment de les qüestions a tractar.

a) Trajectòria personal

Edats

La majoria de les dones és molt jove; es destaquen dues de les dones amb 33 i 40 anys.

33	22	22	29	40	27	28	24	21	21	25	23	27	21	23
----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

ÀMBIT **prevenció**

Lloc de naixement

La majoria de les dones pertany el estat de Edo, a la ciutat de Benin o poblacions del seu voltant (Esan; Ego,...), es a dir del sud del país.

Abies States Biafra	Edo States Abudu	Edo States Benin	Orion Egue	Libera Moroba
1	1	11	1	1

Estat civil

Soltera	Separada	Casada	Viuda
7	4	1	3

Nivell d'estudis

Sense estudis	Primària	Secundària
2	10	3

b) Exploració situació de violència

La infància; la família

La majoria de les dones són de zones rurals i provinents de famílies marcades per la pobresa, dedicant-se des de molt petites als treballs en el

ÀMBIT prevenció

camp, a la venda en el mercat i a cuidar els seus germans, veient-se per això, impossibilitades de freqüentar l'escola.

"...la meva família era molt pobra i jo no podia anar a l'escola"
"sempre després de l'escola anàvem al camp"; "la meva mare demanava almoïna"
"jo ajudava a la meva mare amb el treball en el camp i a cuidar als nens."
"no havia menjar"
"teníem un camp; pescava i de vegades caçava...anava al mercat a vendre"

Per altre banda moltes d'aquestes dones van créixer amb només un dels progenitors i verbalitzant situacions de patiment viscudes per les seves mares.

"la meva mare sofria molt, el meu pare pegava a la meva mare... després ella va morir"
"van matar al meu pare... ningú volia ajudar a la meva mare"
"jo vivia amb el meu pare a Nigèria, sense mare"
"La meva mare va morir un any després que jo vaig néixer"
"el meu pare va morir a la guerra"

És comú igualment la poligàmia per part de la figura masculina i el rebuig per part de les altres famílies.

"Les altres dones del meu pare no em tractaven bé, de vegades no em donaven menjar"
"el meu pare tenia moltes dones... tenia cinc dones"

L'adolescència

Algunes de les dones s'han vist forçades a viure en el carrer, patint situacions de rebuig familiar i enfrontant la condemna del seu poble, per exemple, en situacions d'embaràs o intents d'escapar a matrimonis no desitjats i impostos per la família.

"amb 18 anys...vaig començar a viure el carrer"
"estava amb un noi...i li vaig dir que estava embarassada, el va dir que no era seu..... vaig anar a parlar amb el meu pare...em va dir que havia de casar-me amb un home i jo em vaig negar....
"Quan jo caminava pel poble la gent m'insultava, deien que jo no sabia qui m'havia deixat embarassada."

El matrimoni

Les dones que es van casar, ho van fer molt joves i per decisió familiar; algunes també per a deixar de ser una carrega per a la economia familiar.

"Em vaig casar quan tenia 19 anys...estàvem patint molt en la meva família, i jo li vaig dir a la meva mare que em deixés anar a casar-me, i jo m'alimentaria de la casa on em casés."
"jo tenia gairebé 16 anys"
"els meus pares van decidir que havia de casar-me...al principi no li estimava però quan et cases has d'estimar-li"
"em vaig casar dues vegades, la primera no va estar bé...tenia 17...no li deixava que em toqués"

“Vaig tornar a casa de la meva mare. Vaig estar amb el meu marit 3 anys.”

Experiència migratòria

El trajecte

L'experiència de vinguda va resultar traumàtica per la totalitat d'aquestes dones. Han sortit del seu país per a fugir a situacions de forta pobresa; conflictes familiars i situacions extremes de violència. La majoria tenia ja en el país d'origen fortes expectatives cap al país de vinguda, mentre unes altres desconeixien per complet Espanya. No obstant la especificitat de cada situació, és d'assenyalar el fort caràcter d'improvís i supervivència durant tot el trajecte, encara que algunes de les dones tinguessin en avenç contactes que els van mediar l'arribada a Espanya.

Van ser globalment experiències de llarga durada, amb una forta sensació de desemparament. Les dones van recórrer a diferents mitjans de transport, trobant companys de viatge en el camí i passant per diversos països, la majoria pel Marroc. Fins i tot, algunes dones han viscut durant un cert període en aquest país abans d'arribar a Espanya.

“vaig sortir cap a Níger i de Níger cap al Marroc”

“Vaig trobar gent pel camí...em van preguntar si volia anar a Líbia... Quan vaig arribar a Líbia...un home de Algèria em va portar fins a Algèria...”

“Vaig creuar el desert...”

“A Lagos, l'home em va dir si volia anar-me...després vam agafar l'avió fins a Madrid”

“Durant tot el meu viatge fins a arribar a Espanya la gent m'ha ofert

molt ajuda...vaig arribar a Canàries...em van dur a un camp de la creu roja”
“...vaig pujar a diversos camions per a arribar al Marroc, vaig passar fam i sense diners però vaig arribar...vaig conèixer un home i ell em va ajudar en el viatge en canvi de sexe”
“En Rabat vaig veure a un home...em va pagar el viatge per a creuar el mar...mai em va demanar els diners”
“el Marroc vaig conèixer una dona...el seu marit em va presentar als quals tenen les pasteres”
“va ser un llarg viatge i va ser molt dur”
“clar que coneixia Espanya...havia vist el mapa i sabia de noies del meu poble que havien vingut”
“vaig anar el Marroc amb el meu nuvi”
“vaig estar un any i mig al Marroc...vaig conèixer al pare de la meva filla...després 9 mesos més i va néixer la meva nena i aquí decidim venir a Espanya... quan vaig creuar el riu vaig haver de pagar i abans també però anava treballant i quan tenia diners viatjava i així vaig arribar fins a aquí. Vaig fer el meu viatge pas a pas, cada vegada que feia un tram pagava. Quan vaig arribar a Espanya ja havia pagat tot”.

Algunes d'aquestes dones van haver de pagar una certa quantia monetària que en alguns dels casos es van transformar en deutes que arrosseguen fins a l'actualitat i que fan que visquin en un clima constant de por i amenaça. Com es pot observar en els relats aquests deutes tenen un caire econòmic però també inclouen pressions, control, amenaces i fins i tot agressions, es a dir diferents expressions del fenomen de la “trata”.

“Quan estava al Marroc vaig conèixer a una noia del meu país...em va dir que podia ajudar-me, que la seva germana estava a Espanya...ella em va dir... quan entris Espanya em pagues... ha dit que hauria de pagar 30.000 euros...”

“ un home em va portar a les Rambles...Em va dir, “mira a les noies del teu país estan treballant”...aquesta seria la manera que jo li havia de retornar els seus diners. Em va dir que li havia de retornar 25.000€... no sé si també porta a altres noies.

La meva mare em va dir que havien anat a visitar-los i que els havien dit que si no pagava els diners anirien i robarien la meva filla...”

“aquesta gent t'ajuda a viatjar a Europa però després tu has de pagar-li perquè si no mors, tu o la teva família... moren perquè ells t'han fet “vudú” i t'amenacen... a mi em van treure pèl del cap i pestanyes dels meus ulls”

“Li dec diners, molts diners...i no puc pagar-li...a vegades em truca i jo li dic que no tinc diners...em diu que he de pagar-li perquè si no es passarà alguna cosa dolenta amb mi o la meva família a Nigèria i jo tinc por”

Expectatives entorn de l'experiència migratòria

Les expectatives de les dones es relacionaven sobre tot amb la possibilitat de trobar feina per tal de poder enviar diners a la seva família en Nigèria.

“estava molt contenta, perquè anava al país de la gent blanca”

“em van dir que a Europa podia trobar un treball”

“vaig venir a Europa a buscar una vida bona. vaig pensar que a Europa era millor que en el meu país i no sabia que no els agrada la

gent negra ... el de treballar en prostitució...no ho sabia”

“jo pensava trobar bona gent que m’ajudés”

“El que esperava d’Europa era totalment diferent del que tinc...després del que he viscut, vaig pensar que a Europa trobaria treball i pensava anar a visitar un dia el meu país i que la meva mare em veiés molt diferent”.

Exploració de situacions de violència

Casament forçat

Per decisió familiar, i gairebé sempre a comandament del seu pare o figura familiar masculina, les dones es veuen en situacions de casament forçat, normalment amb algú més gran i per a resoldre deutes familiars.

“el meu pare no tenia diners... un home del seu poble li va deixar diners, l'home li va dir, si no em retornes els diners prenc a la teva filla com esposa...llavors l'home li va dir que jo tenia que anar amb ell per a casar-me. El meu pare em va dir que tenia que anar amb ell, jo li vaig dir que no volia que l'home tenia 35 anys i jo solament 18...el meu pare em va fer fora de casa”

“El meu pare va demanar diners a un home...li va dir que jo em casaria amb ell... em vaig negar ...el em va fer fora de casa i em va dir que em mataria...Finalment li vaig dir que sí, que em volia casar...Jo no volia estar amb ell, era molt gran. El meu pare em va dir que havia de fer el que el demanava. Ell estava casat amb altres tres dones...de vegades em pegaven”

““El meu oncle em va obligar a casar-me...això és el que pensen, quan una nena creix ha de casar-se.”

Conflictes bèl·lics/religiosos en el país d'origen

Aquests són casos més excepcionals però cal assenyalar que algunes d'aquestes dones han sortit del seu país per a fugir a situacions de guerra amb països veïns o a conflictes locals. Dos de les dones també per conflictes religiosos.

“van començar a matar la gent... prenien a les noies joves. Era una guerra. Els soldats em van dur a un camp militar en el desert en Algèria...al principi eren múltiples violacions i de diferents homes, després un soldat es va enamorar de mi i no permetia que els altres soldats que em toquessin, però el si que em seguia violant.”

“El meu marit...li van matar...A mi em van violar davant d'ell... Al meu pare li van matar amb un matxet. El meu germà també va morir...i la meva mare...”

“em van dir que havia de beure l'aigua ensangonada amb la qual havien rentat el cos del meu marit...eren d'una religió que es diu Udugu. Em van dir que jo era la causa de la seva mort. Em vaig negar a beure l'aigua, ells em van començar a copejar, vaig pensar que moriria...em deien que si no bevia l'aigua em matarien i em van tancar en una habitació per dos dies. El segon dia a la nit mentre dormien, vaig escapar”

“...la família d'ell eren musulmans i els musulmans no fan l'ablació. El meu pare em va dir que ho acceptaria. Però el seu pare no va acceptar, va començar a posar problemes i a molestar també al meu pare...havia moltes discussions i baralles entre famílies”

Mutilació genital femenina

La majoria de les dones van patir mutilació genital femenina en els primers mesos de vida, fet per la qual cosa gairebé totes s'han assabentat ja a Espanya. La normalització d'aquesta pràctica està visible en els discursos de les dones així com la seva justificació amb base en aspectes culturals fortament arrelats.

“Em van fer la circumcisió quan tenia 10 anys...ho van fer a casa. En el meu país és normal. Diuen que si les dones no ho fan no és bo... si no et fan l'ablació no et cases, és molt complicat”.

“Me la van fer quan tenia 2 o 3 setmanes...Pensen que si no es fa la circumcisió quan una noia vegi a un noi el seu cos va a tenir espasmes, pel sexe...Totes les noies del meu poble estan circumcidades”.

“No sé quan m'ho van fer; suposadament quan tenia un mes...m' en he adonat aquí”

“tan solament tenia uns 7 o 14 dies, és el normal. Quan vaig créixer li vaig preguntar a la meva mare perquè em van tallar. Ella va contestar, “si no es talla, les noies flirtegen molt”. Si no ho talles no podràs tenir un nen. Quan ho fas significa que ja estàs preparada per a casar-te.”

“tenia dos o tres mesos...és tradició. Sé que és dolorós perquè he vist com ho feien a les meves germanes petites”

Violència institucional

Les dones relaten experiències de fort discriminació institucional sobre tot per part de la policia i serveis socials, fet que condiona per exemple que busquen aquestes institucions per a demanar suport o presentar queixa en casos d'agressió.

"la policia et tracta malament només per no tenir papers...t'insulten"
"una vegada un policia...em va donar una bufetada...jo li vaig preguntar perquè m'havia pegat i el em va contestar "Perquè vull""
"aquesta gent (<i>parla de les treballadores socials de menors</i>) em va tractar malament...mentien i deien coses que jo no els havia dit i volien llevar-me la meva filla...deien que jo no entenia, i solament parlaven amb mi per a dir-me que havia de dur la meva filla a un centre i deixar-la allí"
"a la comissaria...vaig estar plorant...em van parlar tot l'estona en castellà i jo no entenia gens"
"quan la policia et deté en el carrer et tracta malament...la policia sempre deté a la gent negra"
"Mai he anat a la policia...mai em creuran..."

Violència per part dels clients/proxenetes

Les dones descriuen situacions de violència perpetrades pels clients i/o proxenetes que tendeixen a normalitzar i a no conceptualitzar com violència; la majoria no ha fet referència a aquest tipus de violència fins que fos directament indagada.

"un home em va demanar que li acompanyés...em va dir que li donés els seus diners i tot el que jo portava, li vaig dir que no...va obrir un calaix i em va ensenyar una pistola..."
"alguns homes m'han colpejat i quan et duen la teva bossa i els teus diners això és violència"
"de vegades un home diu que vol estar amb mi, després d'usar-me em pega i em roba els diners"
"Algunes vegades en el carrer algun noi em tracta malament o

intenta pegar-me o vol llevar-me els meus diners o em diu que no va amb mi perquè no li agraden les dones negres...això és racisme i és violència”

“quan vaig tornar a casa l’home em va preguntar quants diners havia fet i quan li vaig dir “gens”, em va pegar i em va dir que hauria de portar diners cada dia...”

Altres experiències de violència

Algunes de les dones van patir situacions de violència en diferents contextos: família d’origen; parelles; durant el viatge per gent desconeguda.

“El meu pare sempre em pegava, em pegava molt... em posava picant (“hot”)... en els ulls i en el “genitals”. També el pare del meu fill... ell no era el meu nuvi, estava en el carrer. Jo era molt jove i ell em va forçar...em va violar i després em vaig quedar embarassada”

“Durant 3 mesos em van estar violant...”

“el pare de la meva filla també em pegava de tant en tant”

“Durant el temps que vaig estar el Marroc em van violar...homes del meu país...moltes vegades. No sé perquè ho fan, però sé que ho fan a altres noies també...”

La violència com la defineixen les dones

Les dones han nomenat les dificultats de vida en el seu país d’origen, sobre tot pel fet de ser dones, com una expressió de violència. El mateix diuen de les situacions de racisme que viuen en el país d’acollida o de la impossibilitats d’accedir a una feina per qüestions de color.

“hi ha gent que no vol a la gent negra...la gent et tracta malament perquè estàs en el carrer i t’empenyen o insulten i això no és bo, o t’amenacen amb la policia”

“Violència també és quan no tinc menjar, quan en el meu país no tens gens perquè molta gent no té gens i poca gent té diners i casa i menjar...quan no tinc diners la meva filla no té diners no puc pagar la meva renda i no trobo treball perquè a la gent negra no li donen treball”

“violència és també no tenir menjar, no tenir gens i ser pobre i si ets dona a Àfrica pateixes molta violència i si no tens diners també”

Conseqüències del patiment de les violències

A través del discurs de les dones és possible identificar un conjunt de conseqüències de diferent caire, resultat per una banda de situacions de violència directa i per altre d'un procés migratori traumàtic que es perpètua fins a l'actualitat, per les dificultats oposades en el país d'acollida. Algunes d'aquestes conseqüències es insereixen en un quadre d'estrès post- traumàtic, comú en persones que viuen processos migratoris. Les conseqüències sobre la sexualitat s'observen en casos de mutilació genital femenina.

ÀMBIT **prevenció**

Psicològiques i psicossomàtiques

"m'assec molt trist. De vegades em costa dormir; em desperto a les nits."
"estic una mica confusa...tinc por"
"vaig passar molt patiment..."
"no podia dormir en tota la nit"
"m'assec més malalta que normalment, m'assec físicament cansada"
"ploro, em costa dormir...tinc mals de cap molt forts...tinc ansietat, el cor em va molt de pressa"
"de vegades són les 5 o les 6 de la matinada i jo encara no he pogut dormir"
"vaig anar al metge i tenia taquicàrdia i em va receptar pastilles perquè no podia dormir"
"De vegades el meu cap està ple de pensaments...que vull acabar amb mi, que vull matar-me. Al principi pensava que la meva vida estava acabada..."

Sobre la sexualitat

"ara no em fa mal, abans sovint tenia infeccions"
"de vegades amb la regla sí que fa mal i pica"
"el sexe és molt dolorós. Jo pateixo molt amb el sexe"
"per mi encara és dolorós quan tinc sexe"

c) Projectes de futur

Personals

Els projectes de futur d'aquestes dones es relacionen força amb el desitjo de aconseguir la seva documentació, moltes vegades per poder tornar al seu país, encara que només per visita. Cal dir que gran part de les dones són les filles més grans de la família i senten una gran responsabilitat amb relació als seus parents en el país d'acollida.

Els projectes personals de les dones amb fills es relacionem sobre tot amb el seu futur escolar i amb les oportunitats que podem trobar vivint a Espanya.

Globalment manifesten la voluntat de quedar-se vivint en el país d'acollida, expressant les dificultats de ser dona a Nigèria i la situació general de diferents violències (fam; pobresa; conflictes armats; mutilació genital femenina,...) com la raó per no tornar al seu país.

"també vull tenir una família...m'agradaria trobar un bon marit... i tenir fills. I que la meva família en el meu país estigués bé..."

"Vull viure aquí amb la meva filla perquè en el meu país és molt difícil, allí no hi ha pau i la meva filla no pot anar a escola ni a l'hospital; el meu desig és tenir treball i tenir papers i que la meva filla pugui estar amb mi"

"vull una bona vida...que la meva filla estigui bé, tenir diners per a la seva educació, per a l'escola, poder ajudar a la meva mare perquè ella està malament ara"

"vull viure aquí perquè m'agrada perquè ser dona és millor"

"tenir el permís de residència i treball"

"portar els meus fills ca aquí. No vull tornar al meu país, perquè la situació és molt dolenta"

"si tinc la meva documentació podré pensar en el meu futur... podré pensar en tenir una família, un marit i nens"

Educatius i Professionals

Les dones manifesten voler profunditzar coneixements lingüístics, ja que gran part es troba fent classes de castellà i fins i tot, català. Les feines a que fan referència són majoritàriament la perruqueria i la neteja, les quals algunes d'elles en determinats moments han ja exercit.

"vull anar a l'escola per aprendre a llegir i a escriure"
"faría qualsevol feina "
"m'agradaria treballar a una perruqueria"
"estudiar més castellà ...estudiar per poder cuidar a ancians"
"cuinar o cuidar a gent gran"
"trobar treball en neteja o en una fàbrica o en la perruqueria"
"vull aprendre català i castellà "

d) Les metàfores de les vivències

S'ha demanat a les dones que diguessin una paraula o frase que pogués adjectivar les seves experiències i les significacions personals que les atribueixin. Per darrere d'aquestes metàfores sobresurt un sentit de supervivència i alhora de forta creença en el futur.

"El meu nom és Fàtima"
"Identifico el meu nom nadiu amb la meva vida. Significa Déu, és poderós"
"Bondat"
"demà serà un dia nou"
"tinc la meva vida de tornada"
"si Déu vol, la meva vida anirà bé i jo tornaré a Nigèria"

5.3 Descripció de les sessions grupals

Sessió grupal inicial:

La primera activitat grupal ens va servir com a moment previ i introductori a la realització tant de les entrevistes individuals com a les sessions grupals de art-teràpia. Va tenir la durada de 2 hores i va comptar amb la presència de 13 de les 15 dones incloses en el projecte (dos absents amb avís previ) i les tècniques de l'entitat que intervenen en el projecte: Psicòloga; Treballadora Social; Jurista; Mediadora Intercultural.

La reunió s' inicià amb la presentació del projecte a les dones per part de la psicòloga de l'entitat. Aquesta els va explicar que l'objectiu del mateix era el de donar a conèixer a diversos sectors i actors socials d'aquest país la realitat de les dones de Nigèria tant en el seu lloc d'origen com en el país d' acollida al que arriben a viure. I que mitjançant aquest projecte a través de: entrevistes individuals i trobades grup les pretenem conèixer de primera mà i donar a conèixer les històries, vivències i experiències que aquestes dones (elles) travessen i perquè, com i quan decideixen emigrar i les condicions que ho fan.

La treballadora social els va comentar a continuació que la seva participació serà remunerada econòmicament i que si bé és cert que els diners és important, també seria interessant que reflexionessin sobre la importància de donar a conèixer les seves realitats, veus, tant per a elles mateixes com per a altres dones de la seva terra. En aquest punt s'instal·la un debat entre elles i comencen a discutir perquè unes consideren que els diners és el més important i unes altres els retreuen que solament pensin en els diners.

La mediadora Intercultural intenta en tot moment traslladar amb exactitud tot el que les tècniques expliquen i al seu torn tot el que les dones diuen o pregunten a fi de buidar dubtes i confusions per ambdues parts.

La jurista per la seva banda els comenta que és molt important que se de a conèixer les condicions en les quals deixen la seva país d'origen, per a sensibilitzar a l'administració en el tema de permisos d'asil, residència o treball.

- Comentaris de les participants:

"el dinero es importante porque si no no comes"... "esto es bueno porque es importante que la gente sepa como somos" ..."vale ,vale si no hay dinero con que pagas eh"..."nos daran los papeles por esto".. " si, el dinero es importante pero que la gente sepa de nosotras también"

- Compromisos i acords establerts en aquesta primera trobada:

En aquesta primera reunió es clarifiquen les pautes de treball quant a: la remuneració econòmica que rebran les participants, el consentiment que les dones haurien de signar abans de l' inici del seu participació en el projecte, el compromís de l'entitat amb la confidencialitat de l' informació.

Es defineixen les dates dels treballs grup i la responsable dels mateixos els comunica que es tracta d'un espai de trobada on elles són les protagonistes i mostraran diversos aspectes de la seva cultura o formes de relacionar-se i el seu país d'origen: vestimenta, menjars, balls típics, relacions familiars, etc. Totes es mostren interessades i animades davant aquesta proposta.

Les entrevistes individuals es faran en tres sessions d'una hora cadascuna com a màxim, seran realitzades per les tècniques de Àmbit Dona amb el suport de la mediadora Inter cultural.

Aquestes es faran en anglès i seran gravades per a la seva posterior transcripció.

Cada professional realitzarà 5 entrevistes i se'ls comunicava a les dones qui serà la seva entrevistadora de referència. Una vegada concloses totes aquestes informacions s'obre un espai de preguntes i respostes per a buidar i aclarir els dubtes que les dones puguin tenir.

Finalment s'acorda que cada entrevistadora es comunicarà amb la seva entrevistada per a les dates i horaris de les cites de les entrevistes. També s'aclareix que si alguna d'elles decideix no participar haurà de comunicar-lo amb la major antelació possible i que una vegada decidida a participar ha de ser responsable de la seva part del treball a portar a terme. Totes manifesten voler participar en el projecte.

5.3.1. Tallers de Cultura Nigeriana:

Es van realitzar tres sessions de tres hores cadascuna. Hi van estar presents totes les participants del projecte, la psicòloga i la mediadora Intercultural. La metodologia va partir del supòsit que fossin les noies a orientar el taller, fet que ens va permetre acostar-nos a la seva cultura i les seves realitats des de les seves pròpies visions.

Es va utilitzar l'observació participant i el registre escrit i fotogràfic com mètodes de recollida d'informació. D'altra banda, la Mediadora Intercultural va auxiliar la psicòloga en tots els moments, no només en qüestions idiomàtics, però sobretot com informant, sustentant el registre

ÀMBIT prevenció

de la informació i dirigint la mirada d'aquella cap a l' expressió d' aspectes més invisibles a l'observació immediata.

En sessió de treball prèvia amb la Mediodora Intercultural s'han considerat com fonamentals els següents temes per tal de conèixer els costums i tradicions de les dones en el seu país de origen: Lloc de origen, folklore i música nigeriana; Família/fills i rituals; Menjar i tradicions.

- Sessió 1: Lloc d' origen, folklore i música nigeriana.

S'ha donat inici a la sessió amb la presentació de les participants; cadascuna va dir el seu nom al grup ja que, encara que totes es coneguessin entre elles, algunes no sabien els noms de les altres. De seguida, i per mitjà de la visualització del mapa de Nigèria, les dones han dit de quina ciutat i Estat eren oriündes.

Mapa de Nigèria

La majoria de les dones són del sud de Nigèria, de pobles pertanyents a ciutats com Benín (Edo), Enugu, Delta Níger,... Gairebé

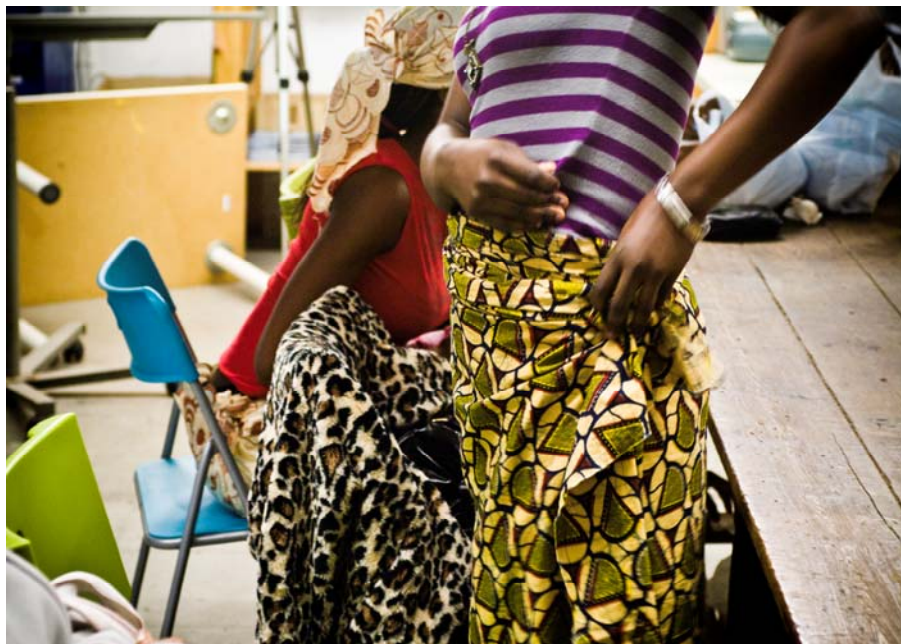

ÀMBIT **prevenció**

totes les dones desconeixen la capital de Nigèria. També per aquest motiu els ha resultat molt interessant aquest moment introductori, ja que la majoria d'elles mai havia vist el mapa del seu país.

A continuació les dones van fer una demostració etnogràfica, a través de les seves músiques i vestimentes. La majoria de les dones porta robes o teixits típics de Nigèria, que vesteixen amb orgull. No obstant, a algunes d'elles no els agrada dur la roba tradicional. Conviden igualment la psicòloga a vestir-se tradicionalment, cedint alguns dels seus teixits i explicant com usualment es col·loquen.

Amb les vestimentes, les dones aporten les seves músiques per a la sessió. A propòsit es destaca que les més joves porten música bastant distinta de les més grans. Aquestes volen sentir música tradicional, sobretot de caire religiós, mentre les més joves escolten i ballen música de producció més recent.

Es veu que la música té bastant importància per a aquest col·lectiu, com vincle de connexió amb les seves arrels, el seu idioma i cultura, sent fins i tot un moment d'identificació i cohesió entre les unes i les altres. Les dones ballen lliurement, convidant les altres a ballar i ensenyant alguns moviments a la psicòloga.

- Sessió 2: Família/fills i rituals.

En aquesta sessió el grup es divideix en dos donant cos a diferents rituals, a través de la representació teatral. Representen tres situacions: el naixement; l'adolescència i el matrimoni.

Després de cada moment es fa una petita reflexió grupal que resulta bastant rica, ja que les dones es mostren bastant crítiques amb relació: el poder que l'home segueix tenint en la seva cultura; a la dificultat de ser una dona jove a Nigèria; a les situacions de violència que tenen origen per motius religiosos. D'assenyalar que les dones fan les seves representacions en el seu idioma (*pingin english*), però l'expressivitat és tan forta que les situacions que retraten resulten perceptibles més enllà de les paraules.

Relativament al *naixement*, els grups van representar dues situacions: el naixement d'una nena i l'absència del pare en el moment del naixement i la "solitud" de la dona.

A través de la representació del naixement d'una nena, quan tota la família esperava un nen com primogènit, les dones pretenen retratar la fort estigma que té la dona en Nigèria quan naix en una família l'expectativa de la qual és tenir un nen. Posen en rellevància l'androcentrisme de la seva cultura, en la qual la figura masculina segueix tenint un poder que condemna la dona a una posició secundària fins i tot en el moment del naixement.

En la segona situació les dones expliquen que les mares són les quals s'ocupen de la família, i el pare es manté al marge amb escassa participació en els assumptes i problemes familiars. Per altra banda, les mares a l'assumir tot el treball i manutenció, no poden permetre's pagar

ÀMBIT **prevenció**

els estudis de les seves filles, per aquest motiu les casen a molt primerenca edat. Més a més, la majoria de dones de Nigèria creixen amb la seva mare, tenen el costum de relacionar-se entre elles, sense cap relació social a fora de la seva família.

Durant el període de l'adolescència, les dones decideixen representar la situació d'una noia amb setze anys que vol sortir a la nit però que no obté el permís del pare. La jove s'acaba escapant, trobant un noi i tornant a casa embarassada, patint retret i agressions per part del pare. Després d'un intent fallat d'establir un acord per a matrimoni amb la família del noi, la jove acaba sola i expulsada de casa pel pare. Al llarg de tota la representació, la mare es veu limitada en el suport emocional que vol donar a la filla, ja que sobresurt la veu masculina i el poder patriarcal.

En el moment de la reflexió les dones mateixes diuen que Nigèria és un país on manen els homes; les dones no es consideren com un element d'honor. Manifesten que és molt difícil ser adolescent i dona a Nigèria ja que no poden fer gens sense permís del pare i si es queden embarassades, com en la representació, són jutjades i abandonades per la seva família i rebutjades pel seu poble, i freqüentment la parella les abandona en un moment posterior. Algunes d'elles tenen un record traumàtic de la seva adolescència i per tant reconeixen que encara que hagin excepcions, això és el que viuen la majoria de les noies en el seu país.

El matrimoni és retratat com un moment de conflicte motivat per qüestions religioses entre famílies musulmanes i cristianes. Les dones trien l'exemple d'una jove i un jove que s'enamoren i volen contreure matrimoni. Ambdós pertanyen a religions diferents i quan comuniquen a les seves famílies la intenció de casar-se es genera una situació de conflicte.

ÀMBIT prevenció

Les dones retraten tot l'intent de "negociació" entre les dues famílies, moment en la qual cosa intervenen tot just els homes, amb recolzats per als més grans. Les dones es veuen apartades de la mediació i assumeixen més aviat un rol de suport emocional. La família de la noia intenta convèncer-la a casar amb un altre noi pertanyent a la mateixa religió, cosa que ella rebutja, provocant un situació de conflicte que acaba en la mort del noi.

En el moment de la reflexió, és visible que algunes de les dones han testificat aquestes situacions molt de prop, moltes vegades en les seves famílies mateixes. Diuen que a propòsit, les joves pateixin molt sovint maltractament físic i psíquic, sobre tot quan no accepten el marit que el seu pare els busca. El rebuig familiar, associat a un context límit de pobresa, és el que fa moltes dones sortir de Nigèria, emigrant a països com Espanya.

- Sessió 3: Menjar i tradicions.

En la sessió anterior s'havia demanat a les dones que enunciessin plats típics de Nigèria, els quals es menjaven, per exemple, durant una celebració familiar. Ja que no havia recursos per a confeccionar els plats en el local de Àmbit Dona, s'ha encomanat a una altra dona nigeriana, cuinera, que elaborés el menjar per a la sessió.

El menjar ha estat:

- Pound Yam (preparat de yam que es menja amb una sopa);
- Fried Rice and Chicken (arròs fregit amb pollastre també fregit);
- Beguda: Malte

Les dones han menjat al voltant de la taula, com si estiguessin, van dir, en un matrimoni, en ambient de festa i forta emoció, incentivant la Psicòloga a menjar amb les mans tal i com elles ho feien. Van portar

ÀMBIT **prevenció**

igualment música i les seves vestimentes, pel que al final han ballat, manifestant una immensa alegria pel conjunt dels tres tallers.

5.3.2. Resum de dades més destacades.

Encara que la mostra no sigui extensiva, pensem que les narratives biogràfiques d'aquestes dones reflecteixen les vivències en el seu país d'origen i país d'acollida, al mateix temps que ens permeten entendre algunes de les dinàmiques entorn als processos migratoris de les dones nigerianes i les diferents formes d'expressió de violència que viuen o van viure.

Les dones han revelat un entusiasme i implicació enormes amb l'acte de narrar, construint nous significats oriünds de la pròpia reflexió entorn de la seva experiència.

Assenyalem tot el treball de re-significació fet per les pròpies dones cap a les seves experiències; fet que situa el procés de narració com un camí de reconstrucció (relatant les seves vivències els atribueixen nous significats).

D'altra banda, els tallers de cultura nigeriana han constituït per a les dones un moment de dignificació de la seva pròpia cultura i un reconeixement de la seva riquesa.

6. Aspectes rellevants i propostes.

Constatem l' ampli ventall de violències que han patit aquestes dones i continuen patint un cop arriben al nostre país. Es pot dir que viuen una mutació de la violència, malgrat la situació en el seu país d'origen es considera com molt flagrant, i una violació dels drets humans, en el nostre país també pateixen altres formes de violència, especialment, les socials i les institucionals, ja que encara que es donin els mecanismes per evitar o fer front a aquestes situacions, les dones no tenen accés ni garanties suficients, per la seva condició, "dones i negres".

Es produeix doncs, una victimització secundària en la que les pròpies institucions, impedeixen l' accés als drets i garanties de les dones. Assenyalem que el mateix sistema que pretén incloure-les, ho fa des d'una perspectiva de "víctima", sense reconèixer les seves vàlues, els seus trajectes i les seves especificitats.

Així doncs, treballant amb aquestes dones hem pogut visualitzar, la seva solidaritat, la transmissió dels valors familiars, el respecte vers els que tenen menys i la seva consciència de l' androcentrisme en la seva societat. A través de les seves històries ens han transmès el gran paper que te la dona en totes les facetes de la vida quotidiana, i com aquestes mateixes dones estan excloses dels drets i de les posicions dominants o de poder. Són dones que han viscut amb dones i han après a viure soles, aparentment no han desenvolupat una dependència massa forta vers els homes, encara que a nivell social, el paper de l'home sigui molt preeminent.

Un altre fet que s'ha constatat a través de l'estudi, es la manca d'informació o recursos que tenen a l'abast les dones i que podrien fer una mica millor la seva vida i/o l' inclusió en el país. Sembla que l'atzar, segueix guiant les seves vides o com elles mateixes verbalitzen, "és el

ÀMBIT prevenció

meu destí” o “serà el que Deu vulgui”. Són visibilitzades de manera perversa, es parla de les dones com a “víctimes de situacions terribles o insuportables, però també quan arriben al nostre país, no es proporciona l’ajut que necessiten i a més per desconfiança o desconeixement se les criminalitza. Arribant, també a situacions de gran indefensió en el seu àmbit familiar, quan també es posa en dubte la seva capacitat de respondre com a mares.

Volem fer visible que la realitat de les dones no es pot lligar exclusivament al fenomen de la “trata”, com normalment s’enfoca la situació en la que viuen (mitjans de comunicació, institucions governamentals, associacions, o altres agents implicats). Hem observat que aquestes dones pateixen diferents formes de violència i que aquestes es donem de múltiples maneres o de formes encobertes. Hi ha un sentit de la responsabilitat que apel·la a tots els agents socials que tenen l’oportunitat de trobar-se amb aquestes dones en diferents espais d’intervenció. És imprescindible, en aquests espais, estar oberts a l’intercanvi, única eina, de reconeixement de l’altre, és a dir posar l’accent en treballar amb les dones com a subjectes i no només fer-les objectes d’estudi o de treball.

També fer èmfasi que una de les eines fonamentals per l’apropament i el reconeixement de les dones i del propi equip de treball, ha estat el treball que ha realitzat la Mediodora Intercultural. A més de la qüestió idiomàtica, ha estat com informant, auxiliant les altres professionals en la comprensió de les especificitats culturals així com a contextualitzar costums i hàbits.

Les línies de treball i intervenció que es proposen per l'abordatge de les diferents problemàtiques que aquestes dones presenten, prioritzen el manteniment o creació de vincles, ja que el treball amb elles es basa principalment en la confiança i el respecte mutu, i només així es poden detectar o entendre davant de quina problemàtica ens trobem i que podem fer per millorar-la, ja sigui per a la :

- Detecció de víctimes de "*trata*" i/o tràfic il·lícit de persones.
- Detecció de víctimes de vulneració de drets fonamentals en el país d'origen, procés migratori i país d'acollida.
- Detecció de casos de violència masclista.
- Detecció de casos de discriminació per motius de gènere i/o raça.

Però a més a més i a la vista dels resultats d'aquest projecte, pensem que s'han de treballar o seguir treballant aquells aspectes importants d'apoderament social i individual que són rellevants per a la transformació de les situacions de vida d'aquestes dones.

Aquests elements els reconeixem a tres nivells, nivells aquests que entronquen amb l'atenció integral i basada en els drets humans:

a) **Des de l'àrea d'orientació jurídica**, donant atenció i assessorament en qüestions jurídiques i drets civils i humans. Tenim clar que un dels drets que constantment es veu vulnerat i que de retruc afecta a altres drets, **és el dret a la informació**.

Per això també, volem calen fer accions que potenciïn l'autonomia en les dones per a fer valer aquest dret i perquè puguin apropiar-se dels recursos, considerem que la informació constant i actualitzada de tots els aspectes jurídics, recursos o noves lleis; són una eina fonamental.

ÀMBIT prevenció

Utilitzar també la detecció que des d'aquests serveis, per tal de posar en coneixement a altres serveis, o altres organitzacions que intervenen amb el col·lectiu i així és pot fer i garantir un treball transversal.

Realitzar accions de sensibilització i orientació sobre les situacions de les dones a la ciutadania en general, i també des dels dels programes orientats en fer difusió dels drets civils sobre les mateixes dones, per tal que les dones coneguin els seus drets i "es donin a conèixer socialment" com persones amb drets ciutadanes.

Treballar amb les dones les seves debilitats i fortaleces en l'aspecte legal perquè elles puguin trobar les eines necessàries i s'apoderin en tots els tramitis relatius a la regularització de situacions administratives a Espanya.

És molt important fer entendre que la importància que les lleis tenen en el país d'acollida i que cadascuna d'elles comporta un benefici, però en canvi d'un alt grau d'inclusió social i laboral.

b) Des de l'àrea social, valorem la importància de seguir treballant conjuntament amb les dones tots els aspectes que influeixen negativament en la visió social que d'elles es té, i també el treball intra-familiar i la sensibilització per a un millor coneixement no solament de la societat cap a elles sinó també d'elles cap a la societat en la qual pretenen conviure.

Per això proposem accions presents i futures que tinguin a veure amb:

- Continuar treballant en xarxa amb entitats escolars i d'atenció de menors per a prevenir situacions de risc i exclusió per a aquelles que viuen amb els seus fills

ÀMBIT **prevenció**

- Ampliar l'elaboració i implementació de tallers de formació que ajudin a les dones a una millor inclusió en el país d'acollida; com així també sessions de formació a professionals en àmbits de l'administració, sanitaris, educació... que ajudin a un millor coneixement del col·lectiu.
- Ajudar-les en la recerca de recursos socials perquè aconseguixin treball i potenciar la seva inserció laboral a més de buscar nous canals d'interacció entre les dones i les diferents entitats amb que poden trobar-se en la seva vida diària: hospital, escola, ajuntaments, serveis socials, etc.

c) Des de l'àrea de salut

Hem conegut la importància que té el desconeixement sobre la genitalitat femenina i els seus tabús sobre la sexualitat, en temes fonamentals com són les malalties de transmissió sexual o l'anticoncepció .

I com en el cas de aquestes dones, el gènere i la salut van de la mà és aspectes que tenen a veure amb desigualtat, patriarcat, mutilacions, violacions o ablacions. Es necessari abordar aquests aspectes des d'una vessant integral i integradora, amb atenció mèdica especialitzada i psicològica, per tal de que puguin reparar i superar les múltiples violències que han patit i donar eines i habilitats per a una millora en la seva salut i sexualitat.

Per tant considerem com un camí futur l'apoderament a aquestes dones en temes de salut cada vegada més, fent especial referència a la salut com un dret i a les decisions sobre el propi cos com a tal, necessaris ambdós per a una bona i saludable vida sexual.

Es important també en aquest àmbit contar amb la "complicitat" dels serveis de salut fent especial incidència en el dret a l'atenció sanitària en

ÀMBIT prevenció

el país d'acollida i fomentar per part d'elles l'aprenentatge de com funcionen els serveis sanitaris i les pautes que han de seguir per a un bon ús dels mateixos

Per tant i per a concloure: la nostra visió de futur en el treball amb les dones provinents de Nigèria es basa en dos aspectes fonamentals, d'una banda la sensibilització en tots els nivells socials de la comunitat . I per una altra la intervenció transformadora amb aquestes dones com una constant que permeti i els permeti modificar o adaptar tot el seu bagatge personal i cultural per a la seva integració plena en el país al que van decidir emigrar.

“Perquè la transformació de qualsevol situació humana solsament es pot arribar sobre la base del coneixement i l'enteniment mutu.”

Recordando a J. Dewey

7. Documentació consultada

1. Introducción a los métodos cualitativos. S.J. Taylor y R. Bogdan. Ediciones Paidós. Tercera edición.2000
2. Women in Nigeria. http://en.wikipedia.org/wiki/Women_in_Nigeria
3. Informe de Amnistía Internacional. 2009
<http://report2009.amnesty.org/es/>
4. Adelanto de la mujer. ONU.
<http://www.un.org/spanish/Depts/dpi/boletin/mujer/noviembre25.html>
5. Llei 5/2000, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.
<http://www20.gencat.cat/portal/site/icdones>
6. Guia para sensibilizar y prevenir desde las entidades locales la violencia contra las mujeres. Ministerio de Trabajo y Asuntos sociales.
http://www.observatorioviolencia.org/bbpp-proyecto.php?id_proyecto=107
7. Plan de atención y prevención de la violencia de genero en población extranjera inmigrante. 2009- 2012. Ministerio de Igualdad.
http://213.27.203.194/ss/Satellite?c=Page&cid=1193050058286&language=cas_ES&pagename=MinisterioIgualdad%2FPage%2FMIGU_contenidoFinal
8. Como abordar la integración de las mujeres inmigrantes. Guia para las administraciones públicas.
http://www.emakumeak.org/bibliografia/view-book?book_id=41857
9. V.V.A.A. I Jornada de acción contra la trata reflexionando desde una perspectiva jurídica sobre trata, prostitución y migraciones. Àmbit Prevenció, Genera i Lloc de la Dona.2008.

ÀMBIT **prevenció**

10. Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género.

http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo1-2004.html

11. *L.ley 12/2009*, de 30 de octubre, reguladora del Derecho de Asilo y de la protección subsidiaria.

<http://www.boe.es/boe/dias/2009/10/31/pdfs/BOE-A-2009-17242.pdf>

12. Protocol d'actuacions per a prevenir la mutilació genital femenina. Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Secretaria per a la immigració.

http://www.gencat.cat/benestar/immi/pdf/ABLACIO_final.pdf

13. Reforma 30 d'octubre de 2009 , *Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener*, sobre drets i llibertats dels estrangers i la seva integració social.

http://www20.gencat.cat/docs/Adjudat/Documents/ARXIUS/lo4_2000lestrangeria.pdf

14. Convención sobre el estatuto de los refugiados. Ginebra de 1951.

<http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/0005.pdf>

15. Protocol de Nova York de 1967 sobre l'estatut dels refugiats.

<http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/0003.pdf>

16. Guía básica, para la Identificación, Derivación y Protección de las personas víctimas de trata con fines de explotación sexual. ACCEM 2008

<http://stoptrata.mzc.org.es/descargas/guiabasicaidentificacionderivaciondevictimas.pdf>

17. La trata de personas con fines de explotación laboral. Estudio de aproximación de la situación en España. 2009. ACCEM

<http://www.accem.es/publicaciones/trata.pdf>

18. Plan Integral de Lucha contra la Trata de Seres Humanos con fines de Explotación Sexual.

<http://213.27.203.194/ss/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content-disposition&blobheadervalue1=inline&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1244651910209&ssbinary=true>

19. Protocolo contra el tráfico ilícito de migrantes por tierra, mar y aire.

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/133271_es.htm

20. Protocol para prevenir la trata de personas especialmente de mujeres y niños.

http://www2.ohchr.org/spanish/law/pdf/protocoltraffic_sp.pdf

21. Rosario Serra Cristóbal, "Mujeres traficadas para su explotación sexual y mujeres trabajadoras del sexo. Una recapitulación de la cuestión" a *Prostitución y trata*, Ed. Tirant lo blanch. València. 2007.

22. Principios y directrices recomendados sobre los Derechos Humanos y la trata de Personas. ONU.

<http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/2509.pdf>

23. Convención sobre la eliminación de todas las formas. de discriminación contra la mujer.

<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/sconvention.htm>

24. Declaración Universal de los Derechos Humanos.

<http://www.un.org/es/documents/udhr/>

25. Convenció de les Nacions Unides contra la delinqüència organitzada transnacional.

<http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/1292.pdf>